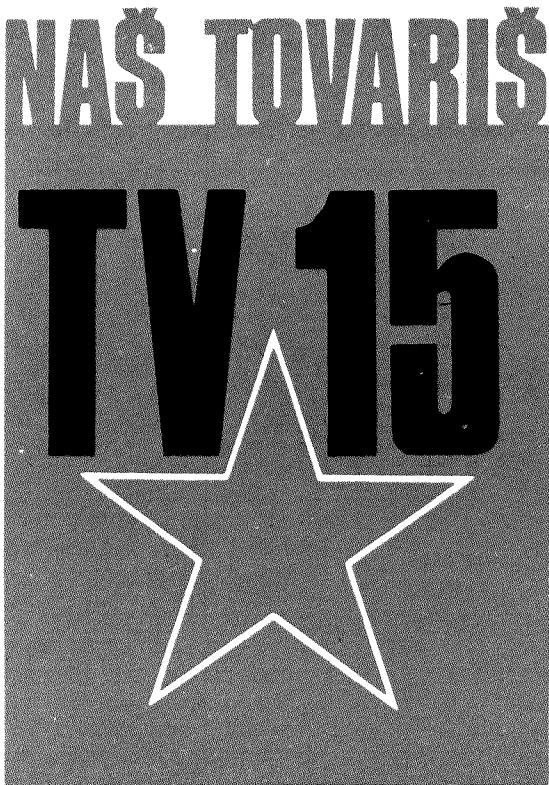

Št. 10 16. marca 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Žokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelček »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Slovenski študentje
med obema vojnama v
vrvežu državnih in
svetovnih dogajanj
str. 4

Po 35 letih se je
izpolnila poslednja
želja
str. 5

Problemi tiska na
temo NOB in
delavskega gibanja
str. 7

»Po smučinah devetega korpusa«

»En dan v zimski naravi ob obujanju spominov iz NOB«, je bilo geslo občinske zveze telesno-kulturnih organizacij iz Nove Gorice, ki je pripravila tradicionalni pohod »Po smučinah devetega korpusa«. Kljub deževnemu vremenu se je okoli 200 udeležencev podalo na štiri kilometre oddaljeno Lazno, planinci pa še enkrat dlje do Poldanovca in nazaj.

Pred začetkom pohoda so predstavniki borcev odnesli vence k spominskim obeležjem. O pomenu prireditve, katere glavni namen je obujanje spominov na junaške partizanske dni, o bogati predvolilni dejavnosti na Goriškem in o pripravah na osmi kongres ZKS in enajsti kongres ZKJ pa je govoril organizacijski sekretar občinske konference ZKS Nova Gorica Stojan Vodopivec.

Občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica, si je kot eno temeljnih nalog v prihodnjem mandatnem obdobju zadal tudi nalogo, da bo pospešeno razvijal revolucionarne tradicije NOB. Vendar smo žal prav na Lokvah pogrešali borce in mladino, ki naj bi nadaljevala s temi tradicijami.

Tradicionalna prireditev, ki je letos doživela že štirinajsto ponovitev, bi kaj lahko prerasla v osrednjo prireditev na Primorskem. Ob tem pa bi morali tesnejše sodelovati borčevska organizacija, SZDL, sindikati, mladina in zveza telesnokulturnih organizacij.

Proslave in srečanja borcev

Z vidika povezovanja revolucionarne preteklosti s problemi sodobne družbene stvarnosti in nadaljnimi perspektivami razvoja socializma imajo proslave in srečanja borcev posebno mesto.

Brez dvoma proslave, govori na njih, kulturno-umetniški programi in tovariška srečanja po slavnostnem delu najbolj pritegnje prav borce, zaradi razumljive navezanosti na njihovo revolucionarno preteklost. Slovesno razporejeni obnavljajo spomine in stike z bojnimi tovariši ter ponovno spoznavajo, kolikšni revolucionarni dosežki v izgradnji socialistične samoupravne družbe so bili doseženi na podlagi njihovega deleža v narodnoosvobodilnem boju in revoluciji, kar jim daje tudi nove vzpodbude za nadaljnja prizadevanja pri izgradnji naše družbe. Seveda imajo proslave veliko odmevnost tudi z obveščanjem in aktivizacijo ostalih občanov, predvsem pa med mlado generacijo, ki vstopa v aktivno življenje, da bi nadaljevala delo na temeljih revolucionarnih vrednot in doseženih uspehov.

Ker take proslave razvijajo tudi kulturno ustvarjalnost velikega števila mladine ob minimalnih izdatkih, jim je treba tudi v prihodnje posvečati kar največ pozornosti.

Dobro organizirane domicilne enote NOV in POS organizirajo vsakoletna srečanja svojih borcev, ki so posebno uspešna takrat, kadar so v partizanskih krajih, skupno z ljudmi, ki so med NOB vsestransko podpirali svojo vojsko in z njo delili dobro in hudo.

Tovariško srečanje koroških partizanov ob ponovnem odkritju spomenika na Robežu v letu 1976 je izzvenelo v izjemno politično manifestacijo zaradi udeležbe koroških partizanov, partizanov iz Trsta in Julijske krajine, borcev avstrijskega bataljona in številnih borcev iz Slovenije ter nastopa tržaškega partizanskega pevskega zbora. Ta manifestacija je odprla nove vidike utrjevanja in razvijanja revolucionarnih tradicij v meddržavnih okvirih.

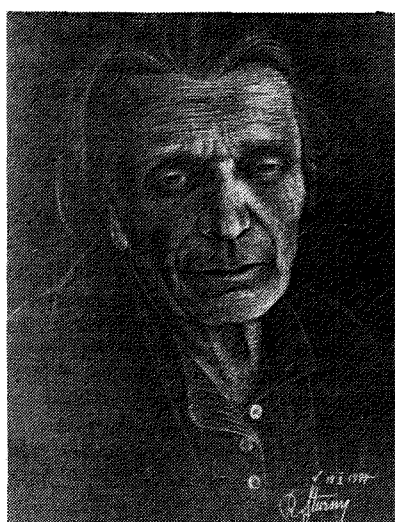
Tudi obisk nekaj sto tržaških aktivistov OF v Ljubljani – mestu heroju in pri nekdanjih ljubljanskih aktivistih OF spada v vrsto uspešnih manifestacij povezovanja in solidarnosti borcev NOV.

S poimenovanjem enot JLA in teritorialne obrambe po slavnih partizanskih brigadah in odredih ter narodnih herojih, ki je bilo v letu 1976 s sodelovanjem koordinacijskega odbora enot in služb NOV in POS, se je začelo uspešnejše obdobje sodelovanja med borci NOV ter starešinami in vojaki aktivnih enot. Sicer pa vsa vzgoja v naši JLA temelji na bogatih tradicijah narodnoosvobodilnega boja in na izkušnjah drugih narodnoosvobodilnih gibanj v svetu.

Peta redna skupščina ZZB NOV Slovenije bo v petek, 24. marca 1978 ob 9. uri v veliki dvorani skupščine SR Slovenije, Šubičeva 4

Zgodilo se je v Vrsnem

Od sedemnajstih, ki so jih takrat odgnali, se jih je v domači kraj vrnilo le deset

Pepca Gregorčič, po domače Pomolčeva

Za dan žensk pošiljam za objavo v našem TV-15 portret nekdanje interniranke Pepce Gregorčič, pranečakinje Simona Gregorčiča, ki je sedaj oskrbnica muzeja na Vrsnem:

Po domače ji pravijo Pepca Pomolčeva in sodi med tiste ženske, ki so za svobodo trpele v Buchenwaldu in Ravensbrücku, nemških koncentracijskih taboriščih... Dne 25. maja 1944 so v Vrsno pridrveli nemški kamioni z vojaki in z namenom, da požgejo vas in zatrejo upor. Vse ljudi so zvrleli pred Šuštarjevo domačijo, ki stoji tik ob glavni cesti na samem prihodu v Vrsno. Ljudje so prestrašeno strmeli v nemškega vojaka, ki je klical ljudi po seznamu. Vsak, ki so ga poklicali, je moral na kamion. Takrat so jih odpeljali sedemnajst in med njimi sta bila tudi dva partizana in to Šuštarjev Nac in Pakletnikov Lipi, ki je skušal pobegniti in so ga med begom ustrelili. Medtem so požgali pet domačij... Tako se je začela žalostna pot Pepce Gregorčičeve.

Od sedemnajstih, ki so jih takrat odgnali, se jih je v domači kraj vrnilo le deset.

RUDI ŠTURM
Kamno 34
p. Kobarid

TV 15 je naš tovariš!

Zelo sem vesel, ko vidim, da mnoge tovariše in tovarišice skrbi usoda TV 15. Resnično želim, da bi bil TV 15 »naš tovariš« in da mu – dokler se njegov obstoj ne uredi s sistemsko rešitvijo, kar je obljubljeno – solidarnostno pomagamo vsi, ki ga imamo za svojega.

Predlagam, da bi čimveč sodelavcev svoje honorarje odstopalo v tiskovni sklad in da bi v akcijo pridobivanja novih naročnikov stopili vsi, ki ga prebiramo.

TV 15 mora živeti! Vse preveč pomembno poslanstvo nosi na svojih plečih – poslanstvo prenašanja revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilnega boja na mlajše rodove – da bi pred težavami, ki ga pestijo, zatiskali oči.

IVAN MEZGEC
Kraigherjeva 9
p. Postojna

Bila je z nami, naša Katja

»... in povem vam, da ni daleč dan, ko bomo pregnali fašiste«

Narodna heroína Ivana Rupena-Katja je padla 27. februarja 1945 v Mali vasi blizu Male Nedelje... Spominjam se njenega obiska v partizanski šoli na Primorskem:

Bilo je leta 1944 in pomlad je prihajala v deželo, ko smo se v partizanski šoli v Novi Sušici zbrali mladina, pionirji in vaščani, da bi se dogovorili o sodelovanju v boju za svobodo, ko je v naš razred vstopila tovarišica Katja z dvema partizanoma.

O mladinki Katji smo že veliko slišali, zato smo jo dobro poznali. Zdaj je bila med nami. Smehljala se je. Tako mlada je bila in njene temne oči so žarele kot dva oglja. Izpod titovke so ji viseli dve dolgi kiti. Vsi pogledi so se uprli vanjo. Nekaj časa je molče prisostvovala sestanku in zanimanjem poslušala mlade, ki so vsevprek pripovedovali o delu, ki so ga opravljali. Določevali so straže okrog vasi, ki naj bi obveščale o nevarnosti, obveščevalce, ki bodo obveščali partizane o premikih sovražnika... To so bili pravi kurirji. Zbirali so sanitetni material, hrano in obeko, mladinke pa so pletle tople nogavice.

Vilma Bebler-Pirkovič in Katja Rupena (desna)

Potem je Ivana Rupena-Katja vstala. Vse je naenkrat utihnilo in vsi so nepremično zrl v njo, ko je spregovorila. »Slišala sem za vašo šolo in srečna sem, da sem danes z vami,« je rekla. »Lepo napredujete v šoli in povem vam, da ni daleč dan, ko bomo pregnali fašiste. Ne bo se vam treba več skrivati kot doslej in mirno boste lahko obiskovali slovenske šole.«

Učenci so potem radostnih lic pripovedovali, kaj vse so se naučili v partizanski šoli. Skupaj smo zapeli nekaj partizanskih pesmi. Vsi smo jo tudi spremili do Morelove hiše, kjer nas je gostoljubna partizanska mama pogostila s toplim mlekom in z kruhom.

MARJANCA ŠEME
Titova 25,
p. Ljubljana

Pismo ajdovskim borcem

V 5. številki TV-15, ki je izšla 9. februarja 1978, ste objavili sestavek »Ajdovski borci v minuli mandatni dobi« in prav prebiranje tega sestavka me je vzpodbudilo k razmišljanju in razmišljanje je rodilo spomine... Naj povem še, da rad prebiram borčevski časnik in da sem njegov dolgoletni naročnik.

Moje srečanje z Ajdovščino v tistih majskih dneh devetnajstopetinsiridesetega leta je bilo nepozabno! Takrat smo se iz Gorskega Kotarja prebijali na Slovensko. Prenočili smo v Starem trgu pri Ložu in drugo jutro zarana s kolono avtomobilov krenili v smeri stare jugoslovansko-italijanske meje, tja proti Št. Petru. In ko smo prišli po gozdni poti do prvih osvobojenih slovenskih vasi Bač in Zagorje, so nas dekleta, žene in otroci takoj, ko so videli peterokrake zvezde na naših titovkah, zasuli s šopki cvetja. Povedali so nam, da Nemci bežijo proti Postojni in da IV. armada pred vrati Trsta vodi ostre borbe.

Tako nas je sprejela Ajdovščina. Bilo je 5. maja 1945, ko sem v neki na pol porušeni stavbi čuval slovensko vlado, ki je imela sejo. Stal sem za Borisom Kidričem-Petrom in imel sem angleško brzostrelko. Na levi strani je stal, prav tako z angleško brzostrelko, moj tovariš (pokojni) Lojze Klančar. Oba sva nosilca Spomenice 1941. Lojze je bil doma iz bližine Kureščka. Bil je znan mitraljezec in večkrat ranjen. Po vojni je bil Lojze hudo živčen in je težko prenašal posledice ran. Tolažil sem ga, da se bo pozdravil. Že prihodnjo zimo, ko sem bil v enoti na Velikih Blokah, sem slišal, da se je ponesrečil z ročno bombo. Večkrat se ga spomnim. Skupaj sva bila tudi v Kočevskem Rogu. Koliko mrtvih Italijanov je obležalo pod njegovim mitraljezom. Takšne tovariše človek ne more nikoli pozabiti.

Upam, dragi tovariši borci iz Ajdovščine, da imate to fotografijo, na kateri je Boris Kidrič-Peter, pa Lojze Klančar in jaz.

Po desetih dneh sem prišel v Ljubljano...

Čas je tekel tako hitro, da smo ga skoraj komaj sledili in zdaj ko v TV-15 prebiram o vaših uspehih, uspehih ajdovske borčevske organizacije in vaših prizadevanjih na področju razvijanja tradicij narodnoosvobodilnega boja, o velikih akcijah, ki ste jih imeli v jubilejnem letu partije in Tita, o negovanju bratstva in enotnosti naših narodov – te največje pridobitve naše revolucije – sem ponosen, vesel.

Kot sekretar ene izmed petih osnovnih organizacij ZK v našem naselju (tudi sekretarja osnovne organizacije ZK »Savsko naselje«), vam iskreno čestitam k vašim uspehom in želim dobrega zdravja, da bi še naprej tako uspešno pomagali graditi naš samoupravni družbeni sistem. Tudi pri nas so borci v velikem številu aktivni, tako v svoji organizaciji kot v ZRVS, SZDL in drugih družbenopolitičnih organizacijah našega naselja. Za nami so volitve in pred nami priprave na kongrese. V tem delu se naša starost pozablja in vidimo, da smo še vedno mladi, pogumni, delavni in pripravljeni še kaj povedati in napisati za mlade generacije.

Tovariški pozdrav!

ANTON TOMIČ-TOMICA
Linhartova 92
p. Ljubljana

Pred dnevi sem se o delu njihove sekcije pogovarjal z njenim predsednikom, tovarišem Miho Čerinom in tajnikom, tovarišem Dušanom Reboljem. Pripovedovala sta mi zanimivosti o delu sekcije, njenih nalogah in ciljih. Ustanovili so jo leta 1972 v Tomačevem. Združuje 265 živih članov bivših borcev in aktivistov OF z nekdanjega rajona Ježica. Po referendumu delujejo v okviru krajevne konference SZDL Stožice, njeno območje dela pa zajema vse zgoraj naštetje krajevne skupnosti. Njihove glavne naloge so – ohranjanje tradicij predvojnega revolucionarnega gibanja in NOB ter prenašanje le teh na mlajše generacije, vzdrževanje obeležij in spomenikov NOB, zbiranje in pisanje o zgodovini delavskega gibanja pred vojno in med NOB v rajonu Ježica ter aktivno delo vseh članov pri obravnavanju vseh pomembnih vprašanj naše samoupravne socialistične družbe.

V ježiškem rajonu je bilo pred vojno po partijski liniji večje število organiziranih tovarišic in tovarišev. Ob pomoči Borisa Zihlerla so leta 1931 tovariši Andrej Kumer, Urška Zatler in Matija Udvanc ustanovili partijsko organizacijo. Na tem območju je deloval tudi Ivan Tomc (delavec Tobačne tovarne), ki je bil povezan s Tonetom Tomšičem. Vsi omenjeni so delovali med delavstvom na Ježici in Črnučah. Kmalu so v članstvo sprejeli tudi mladega delavca Lojzeta Jernejca. Na domovih Urške Zatlerjeve in Andreja Ku-

Rajon Ježica

Sekcija medvojnih aktivistov OF rajona Ježica v SZDL je izredno aktivna (če ne že edina pri nas). Združuje predvojne aktiviste s krajevnih skupnosti Brinje, Stožice, Urške Zatler, Ježice, Ivana Kavčiča, Savelj, Kleč, Tomačeva ter Jarš.

marja sta delali partijski tehniki. Mladi komunisti so največ delali prav v tiskarski dejavnosti, kot raznašalci in kurirji za prenašanje partijske literature in pošte na Štajersko, Dolenjsko in v Trbovlje. Na tem terenu so se dlje časa zadrževali in delali tudi znani revolucionarji Edvard Kardelj, Prežihov Voranc, Ivan Maček, Miha Marinko in drugi. Nekajkrat se je tam zadrževal tudi tovariš Tito. Leta 1931 je mladi napredni mizar Maks Pečar ustanovil partijsko celico s pomočjo tovarišev z Ježice. Vodil jo je znani tekstilni delavec Cene Štupar. Naslednjega leta je bilo v Črnučah ustanovljeno delavsko prosvetno društvo »Svoboda«. Po razpustitvi Svobod je delo tega društva nadaljevalo novoustanovljeno društvo »Vzajemnost« na Ježici. Tudi napredna sindikalna organizacija v tovarnah Ela, Eifler, Strojne tovarne in livarne, Satur-

nus, pivovarni Union..., je bila dobra revolucionarna šola. Iz tega obdobja in dela ne moremo mimoiiti tovarišev Franca Leskoška-Luke in Toma Brejca. Tu je bil doma tudi pokojni general Jaka Avšič. Spomnimo se še vrste predvojnih komunistov s tega področja, ki je njihovo delo že pred vojno rodilo bogate sadove: Mile Smolinski, Roman Omahen, Nace Pečar, Stane Bizjak, Albin Kovač, Miha Čerin... Petnajstega decembra 1935 je bila – kot rezultat aktivnosti komunistov in drugih naprednih krajanov – prvič v zgodovini postavljena na volitvah lista Slovenske ljudske fronte, ki je, kljub vsem poskusom zatrtja, dobila 20 odstotkov glasov. Uspehi delovanja komunistov na tem območju pa so se zrcalili tudi v številnih zborovanjih, shodih, manifestacijah, stavkah in protidraginjskih protestih. Ob drugi svetovni vojni so bili lju-

dje z ježiškega rajona pripravljani braniti domovino in so bili že prekaljeni borci revolucije.

V Ramovševi hiši na Titovi cesti (v Stožicah) je bil 4. maja 1941. leta ustanovni sestanek protiimperialistične zveze za rajon Ježica. Vodil ga je tovariš Franc Leskošek-Luka. Poleg članov rajonskega in vojnega komiteja KPS so bili navzoči tudi predstavniki Sokola. Maja in junija istega leta so bili številni sestanki osnovnih skupin OF, rajonski odbor OF pa je bil ustanovljen v začetku julija 1941. leta (v hiši tovariša Jožeta Rotarja na Ježici). V oktobru istega leta so že po vseh naseljih v rajonu delovali odbori OF. Povezovali so preko šestdeset odstotkov prebivalcev, večina ostalega prebivalstva pa je njihovo delo podpirala ali vsaj simpatizirala z njim. Tisti čas so se v naseljih tudi ustanavljali osnovni od-

bori KPS. Druga za drugo so se ustanavljale še organizacije SKOJ-a, MOF, AFŽ, RK, NZ. Že v prvem letu vojne je bilo zgrajenih več skrivališč za ilegalce, tiskarne, za orožje in municijo... Tudi legendarni »Kričač« je imel odaje na Ježici. Tu so našli varna pribežališča številni visoki predstavniki partije in OF.

Prvi oborožen napad v ježiškem rajonu je 7. septembra izvedla četverica mladincev (Lojze Gale, Jože Kališnik, Miro Kos in Adrijan Kumar). Na Titovi cesti (tedaj Tyrševi) so napadli italijansko patruljo in ranili dva vojaka. Odpor se je širil kot požar. Sabotaže, napadi na patrulje, podiranje telefonskih in telegrafskih drog, rezanje telefonskih žic in podobno, so bile vsakdanje akcije. Plotovi in hišni zidovi so bili popisani, kot bi bili na osvobojenem ozemlju in ne sredi okupiranega mesta. Odhodi v partizane so se

množili. Vojna je postajala vse bolj krvava. Poleg okupatorja so divjali še beli in kasneje domobranci, črnorokci... A ljudje so zdržali vse pritiske. Zdržali pa so za ceno številnih življenj, mučenj in preganjanj. Rajon Ježica je na žrtvenik svobode položil življenja trstotih partizanov – mnogi se niso nikoli več vrnili domov. V njihovih vrstah so tudi trije narodni heroji, od katerih je še danes živ edinole še Franc Tavčar-Rok.

Poleg publikacije »Ljubljansko Posavje v ljudski revoluciji«, ki je izšla ob tridesetletnici osvoboditve in dvajsetletnici ustanovitve prvih krajevnih skupnosti na Posavju, pripravljajo še izpopolnjeno in razširjeno izdajo zgodovine tega področja. Pripravljajo se tudi na postavitev spomenika španskemu borcu in komandirju Selške čete Matiji Udvancu na Ježici, Urški Zatler v KS Savlje-Kleče ter Ivanu Kavčiču-Nandetu v novem naselju »Ivan Kavčič«. Spominsko obeležje bodo postavili na hišo mizarja Kosa na Ježici, pripravljajo ustanovitev pohodne enote Druge grupe odredov iz šolske in študentske mladine. Številne so še naloge, ki so si jih zadali člani sekcije medvojnih aktivistov OF rajona Ježice, kdo bi le vse naštel. Delavni so, želijo pa si sodelovati s podobnimi aktivisti oziroma sekcijami medvojnih aktivistov OF iz drugih krajev. Prosijo, naj se jim tovariši, ki v takih ali podobnih sekcijah delujejo, oglasijo, da bi izmenjevali izkušnje pri delu in pri njegovi organizaciji.

Stevo Javor

Zveza civilnih invalidov vojne skupaj z ZZB NOV Jugoslavije

V lanskem letu so republiške in pokrajinske zveze civilnih invalidov vojne, kakor tudi Zvezna konferenca zveze civilnih invalidov vojne, obravnavale in vsestransko preučile doslejšnje sodelovanje svoje organizacije z Zvezo združenj borcev Jugoslavije. Sodelovanje med obema organizacijama je bilo ocenjeno kot dobro, zopet pa se je postavilo že dlje časa prisotno vprašanje članstva civilnih invalidov vojne z ZZB NOVJ. To vprašanje je bilo izraženo tudi na 7. kongresu ZZB NOV Jugoslavije, vendar takrat ni bilo izčiščeno in pripravljeno, zato je ostalo odprto. Glede na sedanje pospešene priprave na 8. kongres ZZB NOV Jugoslavije, ocenjuje Zvezna konferenca Zveze civilnih invalidov vojne, da je pravi čas za ponovno vzpodbuditev tega vprašanja. Zveza civilnih invalidov vojne predlaga, naj bi s statutom ZZB NOV Jugoslavije določili, da bi postali civilni invalidi vojne redni člani ZZB (ali – da bi Zvezi civilnih vojnih invalidov s statutom priznali status kolektivnega člana ZZB NOV Jugoslavije). Civilni invalidi vojne izhajajo iz stališča, da je bila narodnoosvobodilna vojna totalitarna, revolucija pa vsenarodna. Prav na osnovi tega dejstva je izvojevana svoboda in razvoj naše družbe, kar je ob številnih priložnostih

poudaril tudi tovariš Tito. To dejstvo je opredeljevalo vse naše narode in narodnosti pa tudi vsakega državljan naše države v narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji. Vsi ljudje – od najmlajšega do najstarejšega – razen tistih, ki so bili na strani sovražnika – so se nahajali na strani revolucije v pogojih, ki so bili med vojno ustvarjeni. Odtod so vse žrtve – ljudske in materialne – ki jih je prenašal narod, rezultat vojne, dogodkov in okoliščin, ki jih je vojna prinašala. V takih pogojih so nastale tudi civilne žrtve vojne. Poznavajoč vzroke in okoliščine, v katerih so civilni invalidi vojne pridobili invalidnost, so slednji po svojem statusu najbližji članstvu ZZB NOV. Blizu pa so borčevski organizaciji ne le po organizacijski potrebi ampak tudi po ciljih, ki si jih zastavljajo. Poleg tega je v Zvezi civilnih invalidov vojne znatno število žrtev fašističnega terorja pa tudi borcev NOB, ki so postali invalidi vojnega materiala po končni vojni.

Cilj naše socialistične družbe je odstranjevanje posledic druge svetovne vojne, zlasti tistih, ki so prizadele državljanke. Z ozirom na to in na načela naše socialistične skupnosti, se sprovaja tudi saniranje z vojno povzročenih človeških žrtev. Na teh

osnovah je vzpostavljena tudi ustavna zaščita civilnih vojaških invalidov v vseh republikah in pokrajinah. Potrebno je le še njeno nadaljnje izpolnjevanje in usklajevanje.

V številnih deželah vključujejo borčevske organizacije tudi ostale žrtve vojne. Temu skladno je (v teh deželah) urejena tudi njihova zakonska zaščita.

Statut ZZB NOV Jugoslavije priznava pravico do članstva v ZZB tudi državljanom, ki niso bili neposredni udeleženci NOV in, ki niso bili v vojni neposredno poškodovani (člani družin padlih borcev, umrlih invalidov – koristniki družinskih invalidskih pravic, člani družin umrlih mirnodobnih vojnih invalidov, koristniki družinskih invalidskih pravic) ampak jim status gre iz sorodstva z vojnim invalidom, borcem, katerega materialno zaščito uživajo še naprej.

Izhajajoč iz vsega naštetega pričakujejo civilni invalidi vojne, da bodo lahko postali člani ZZB NOV Jugoslavije ali pa, da bo celotna zveza civilnih invalidov vojne postala kolektivni član ZZB NOVJ.

(Iz gradiva Zveze civilnih invalidov vojne Jugoslavije)

Kakor se je večalo število slovenskih študentov, tako se je večalo tudi število različnih idej in navedenosti. V boju za ustanovitev slovenske univerze so se interesi združevali. Družbeno dogajanje in zunanji vplivi so sicer delili študentske vrste v napredno in katoliško stran.

Prva svetovna vojna je zavrla začetne korake dela v študentskih vrstah. Konec vojne je prinesel nastanek nove države na Balkanu in potešil številne privržence združevanja Južnih Slovanov v eni državi. Velika izkušnja in pretres za ves razmišljajoči svet pa je bila Oktobrska revolucija. Tiste študentske vrste, ki so doumele sporočilo Oktobra, se z ustanovitvijo nove kraljevine SHS nikakor niso zadovoljile.

Prvi utrip naprednih gibanj slovenskih študentov so se iz tujine prenesli v Zagreb! Šele leta 1920 je v Ljubljani zaživelo Jugoslovansko napredno akademsko društvo Jadran, kot prvi naslednik dunajskega študentskega društva »Slovenija«.

Socialistično usmerjanje nekaterih študentov je zaznati torej šele po končani prvi svetovni vojni. Na Dunaju ustanovljeno društvo jugoslovanskih študentov-komunistov je žarčilo svoj vpliv tudi v Ljubljano. Sedmega marca leta 1920 je bilo tudi v Ljubljani ustanovljeno društvo študentov-komunistov, nekoliko kasneje preimenovano v društvo »Vstajenje«. Komunistično usmerjeni so bili tudi nekateri pokrajinski klubi (zlasti klub dolenskih študentov).

Kratkotrajna začetna revolucionarnost se je v naslednjih letih umaknila študiju. Ob začetku predavanja na ljubljanski univerzi so študente povezovali predvsem socialno-ekonomski problemi.

Leta 1919 je bilo na pobudo Akademskoga društva jugoslovanskih tehnikov (prvega strokovnega društva ljubljanskih študentov) ustanovljeno Podporno društvo akademikov (PDJA). Društvo se je skoraj izključno ukvarjalo s socialnimi problemi študentov. Že spomladi leta 1920 so študentje tega društva sklicali protestni shod zaradi nerazumevanja beograjske vlade za študentske probleme. V tem letu so študentje priredili še protestni shod zaradi uveljavljanja londonskega pakta. Študentje-tehniki so podeli istega leta proglasili enodnevno stavko v protest zaradi napovedane odpovedi študija petega semestra na Tehniki...

Posamične skupne akcije pa vendar niso mogle premostiti razlik v različnih usmerjenostih študentskih skupin. Ukinitelj vladnih podpor je posamezne skupine le še bolj odtujila in leta 1922 je bilo društvo PDJA razpuščeno.

Poleg že omenjenega društva Jadran so študentje spomladi leta 1922

Slovenski študentje med obema vojnama v vrvežu državnih in svetovnih dogajanj

Naprednost slovenskih študentskih vrst je zgodovinsko izpričana že za tisti daljni čas, ko so naši redki Kranjci romali po učenost na visoke šole na Dunaj, v Prago in Monakovo. Že revolucionarnega leta 1948 so skupaj z izobraženstvom, naši študentje iz tujine oblikovali revolucionarno zahtevo po Zedinjeni Sloveniji ter jo naslavljali na kranjske stanove...

ustanovili študentsko društvo Triglav. Osnovna in prvotna ideja obeh društev je bil jugoslovanski nacionalizem. Triglavani so bili zvečine Slovenci, v Jadranu pa se je združevalo študentstvo drugih (poleg slovenske) narodnosti. Jadranovci so proklamirali »enotno jugoslovansko nacijo« z »enotno kulturo«. Katoliške študentske vrste so v tem obdobju bolj životarile. Poskus njihovega poživljenega delovanja pa je bila ustanovitev katoliškega študentskega društva »Borba«, leta 1922. Tu je bil še Akademski socialno-pedagoški krožek (ta je na univerzi ustanovil »ljudsko univerzo«), Akademski agrarni klub Njiva (oslonjen na tedanjo samostojno kmetijsko stranko), v letu 1923 ustanovljeni klub Slovenski jug...

Podatek iz leta 1924 navaja 1160 študentov na ljubljanski univerzi in kar 40 različnih študentskih organizacij. Vse manifestacije, ki so jih študentje tisti čas prirejali, so bile vezane na neurejene študijske in študentske razmere. Proti nastopu skupine študentov-orjunašev se je organizirala nova študentska skupina »Blok levih«. Ta se je, skupaj z »naprednimi« in demokratsko usmerjenimi študenti iz katoliških vrst, uprla policijskemu in orjunaškemu nasilju na jugoslovanskih univerzah.

Študentje, ki so hoteli svobodomiselno in neodvisno od tedanjih strank delovati, so med leti 1925 in 1929 izražali svoje ideje v revijah Mladina in Svobodna mladina. Strani teh revij so prinašale vrsto zdravih pogledov na tedanjo stvarnost, tako v pogledu jugoslovanskega vprašanja kot glede odnosov do Sovjetske Rusije. Katoliška stran je ta čas spodbudila »križarsko gibanje« za ustvaritev nove vrste pravega religioznega človeka...

Vsa omenjena, pa tudi tukaj neimenovana manjša društva študentov, so imela obilo dela ob ustanovitvi Sveta slušateljev ljubljanske univerze (SSLU). V ta svet so študentske skupine volile svoje predstavnike. Leta 1925 je bila najmočnejša »lista delovne omladine«, ki so jo skupno predložila

društva Jadran, Triglav in Slovenski jug.

V naslednjih letih so prav volitve v SSLU najintenzivneje zaposlovale ljubljansko študentsko populacijo. »Svet« je bila prva reprezentativna študentska institucija, ki je predstavljala slovenske študente tudi na mednarodni ravni.

Leta 1925 je že pripravljali odbor za Svet slušateljev ljubljanske univerze organiziral tridnevno stavko v znak solidarnosti z aretiranimi zagrebškimi študenti (protifašističnimi demonstranti). Junija 1925. leta je policija preprečila protestno zborovanje, ki ga je pripravila SSLU proti sprejetju netunskih konvencij. V novembru (še vedno istega leta) je bila na ljubljanskih ulicah študentska manifestacija proti zatiranju Slovencev v Italiji (ob obletnici rapalske pogodbe). Maja 1927 so študentje protestirali proti

fašističnemu zborovanju študentov v Gorici in ob aretaciji slovenskih študentov v Skocijanu. Največji odziv so dosegli študentje z odporom proti ukinitvi tehnične in medicinske fakultete v Ljubljani.

Poleg »naprednih« in katoliških študentov si je vztrajno utirala svojo pot tudi manjša skupina neodvisnih študentov. Srčika te skupine je bil klub študentov-marksistov. Preko tega kluba je vzdrževala komunistična partija že takrat zveze s Slovenskim Primorjem in Trstom. Leta 1928 je idejnopolična usmeritev kluba povzročila njegovo (policijsko) preprečeno delovanje. Delo te skupine se je nadaljevalo ilegalno.

Šestojanuarska diktatura je na začetku močno utišala študentske duhove. Svet slušateljev so leta 1929 ob močni premoči (katoliki so se volitvam

odrekli) »zasedli« jadranovci. Ker pa so slednji v prvi vrsti skrbeli za svoje društvo, je Svet slušateljev začel propadati. »Napredni« so postajali manj napredni, v katoliških vrstah pa se je »doba reakcije proti križarstvu« sprevrgla v okrepljeno delovanje krščanskih socialistov in komunistov v Akademski zvezi.

Organizirani študentje-komunisti so pomagali pri obnavljanju in povezovanju partijskih organizacij v Sloveniji.

Politični položaj in nepopularna diktatura ter gospodarska kriza so ustvarili ugodne pogoje za študentske demonstracije v letih 1931–1933. Zajele so veliko večino ljubljanskih študentov ter vplivale na naraščanje splošnega odpora proti nacionalizmu zatiranja in proti šestojanuarski diktaturi. Ena največjih študentskih demonstracij je bila v tem času januarja 1932. leta, ko se je tradicionalna svetosavska proslava v Ljubljani sprevrgla v protest. V ostalih jugoslovanskih mestih so demonstracije študentov na ta dan pravočasno preprečili. Policija je mrzlično iskala ljubljanske organizatorje demonstracij, vendar brez uspeha. Vse do konca leta 1932 so se vrstile različne demonstracije študentov: zaradi nezakonitega postopanja s političnimi zaporniki v Sremski Mitrovici, ob nameravani odcepitvi tehnične fakultete in medicinske katedre, proti ukinitvi univerze ali katerega njenih oddelkov... Ob valu ogorčenja (ob zapletu v zvezi z medicinsko fakulteto) je na strehi Univerze zaplapolala celo rdeča zastava.

Vrenje znotraj samih študentskih društev je postajalo vse močnejše in nekatere zastarele parole »vsejugoslovanstva« je odklanjala vedno večjo množico študentov v »levo«. Katoliki so razpustili krščanskosocialistični študentski klub »Borba« in si prizadevali zajeziti levo usmerjanje »svojih ovčic«. Nezadovoljniji so izstopali iz teh društev ali pa se priključevali triglavanom in njivašem.

Komunistični študentje so bili lahko dejavni le preko obstoječih klubov in društev, saj je bila ce-

lotna partija v globoki ilegali. Najbolj neposredno se je njihovo delo odražalo na področju propagandne dejavnosti. Med leti 1932–1934 je univerzitetni komite KSJ izdajal celo ilegalno glasilo »Rdeči signali«. Na straneh tega glasila so mladi komunisti ugotavljali krizo slovenskega študentskega gibanja, kar so razlagali s splošno revščino, premajhno izobraženostjo, nekritičnostjo in nesamostojnostjo študentov.

Policija je v Ljubljani leta 1934 aretirala 34 študentov, na beograjskem sodišču za zaščito države so sodili še sedmim, v Mariboru dvema... Disciplinski ukrepi na univerzi so se okrepili. Študentski boj se je pa vendarle (čeprav okrnjeno) nadaljeval; za pravice kmetov in delavcev in proti njihove- mu izkoriščanju, za univerzitetno knjižnico in izpopolnitev univerze... Nasprotni, klerikalni struji študentov in njihovim ideologom (cerkvi), pa so bili najbolj napoti svobodomislec in boljše-viki, s tem pa tudi vse levičarske skupine.

V letih 1935–36 so doživeli klerikalci svoj vzpon, v največji meri zavoljo ugodne klime, ki jo je ustvarjala vlada in še zlasti vstop dr. Korošca vanjo. Treba pa je tudi omeniti, da je bil vzpon klerikalcev mogoč zaradi usihanja moči »naprednega« tabora in njegove idejne praznosti.

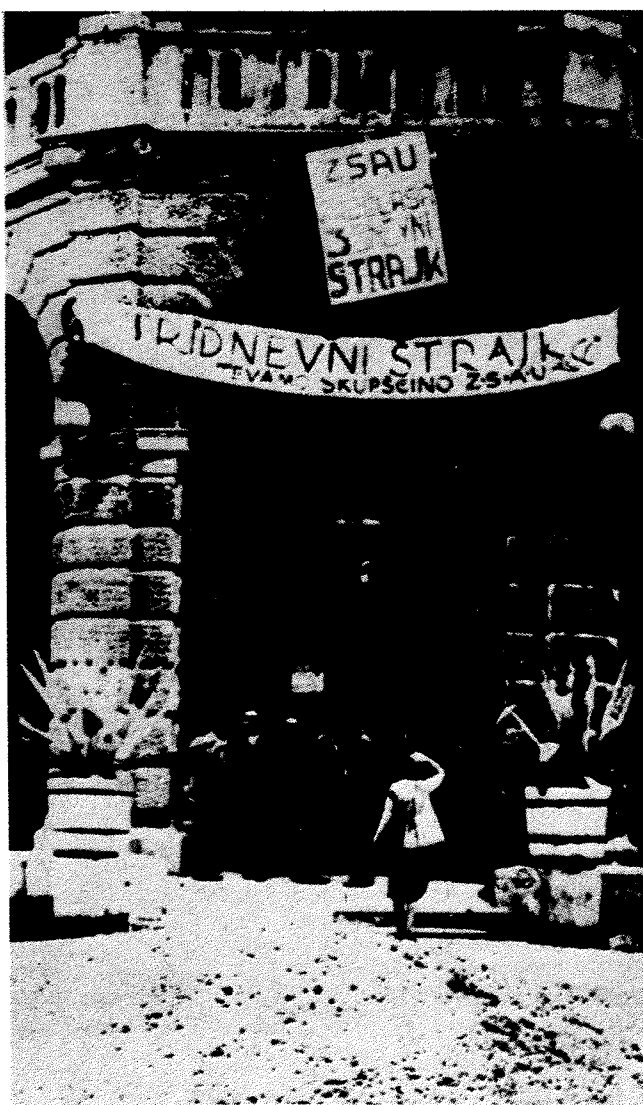
Kljub nenehnemu ukinjanju naprednih študentskih društev, klubov in glasil pa je napredna študentska dejavnost našla vedno novih oblik. Resnično skupen nastop študentske levice in nacionalistov je končno leta 1939 iztrgal vodstvo študentov iz katoliških rok.

Priključitev Avstrije k Hitlerjevi Nemčiji in zasedba Češkoslovaške sta vnesla v ljubljansko študentsko življenje spremembe. Demonstracije so bile logične posledice odmevov na svetovne dogodke, policijska intervencija pa je bila surova. Iz enotnega študentskega nastopa v Narodno akademskem bloku se je izključila klerikalna študentska skupina. Bolj ko se je bližala vojna, bolj ostro so se razmejevali študentski odnosi do svetovnih in narodnega vprašanja. Radikalni študentje so se – spriču podvojenega pritiska oblasti nanje – še tesneje povezali.

Prav zadnja priložnost za enotnejši nastop slovenskih študentov je bila prostovoljska akcija ob neposredni ogroženosti države, pa še ta je bila simbolična in kaj hitro končana.

Pregled aktivnosti slovenskih študentov med obema vojnama nam kaže, da so ti, kljub majhnemu številu, vendarle vnašali v slovensko družbeno dogajanje razgibano življenje, da so bili družbeni subjekt, s katerim je morala oblast računati.

Pripravi-
Bojana Ž. JESIH

Protestni štrajk ljubljanskih študentov, januarja 1934

Zlohotni 2. oktober 1944. leta. Artilerijska brigada 9. korpusa je že več dni v vasi Trnovo nad Novo Gorico. Topničarji se pogovarjajo o Črnem vrhu nad Idrijo, kjer so drugim enotam korpusa pomagali uničiti na novo ustanovljeno domobransko postojanko. Pa o sorodnikih, o bojih na drugih bojiščih in načrtih za življenje v svobodi.

V neki hiši se okoli peči gnete skupina borcev. Improvizirajo. Na peči sušijo vlažen smodnik, spodaj pa je na peč naslonjena vreča že posušenega, v drugi sobi pa še ena. Sami bodo naredili močne udarne granate, s katerimi bodo rušili bunkerje in utrjene zgradbe, izza katerih se skriva sovražnik. Že zaključujejo dela, ko več kot polovica funkcionarjev brigade zapusti sobo. Okoli peči ostane le še sedem borcev. Sedem, ki jih smrt že objema.

Nomestnik poveljnika topniške brigade Mirko Malnarič izda še nekatera navodila, potem pa tudi on odide proti hiši, v kateri je štab brigade. Ta je blizu, morda le dve, tri hiše naprej. Že je bil med vrati, ko strahovita eksplozija vznemiri borce in vaščane. Močan pritisk zračnega vala ga pritisne ob zid in obrne kot žogo. Nemci, pomisli in se zazre nazaj, od koder je prišel. Ne, niso Nemci. Grozno, srhljivo... Hoče zakričati, a ne more. Kot bi misli in usta stisnil močan krč. Le preplazene oči strmijo v nenavaden prizor. Celotno ostrešje hiše, katero je pravkar zapustil, je v zraku, pod njim pa ogenj, kot bi se odprla zemlja in bi pod hišo izbruhnil vulkan. Sliši zvenket stekla in kričanje. Kričanje, ki je paralo srce in se zajedalo v možgane. Borci in vaščani drvijo proti goreči hiši, skačejo v ogenj in se vračajo z živimi gorečimi bakljami, katerih obupni kriki še naprej stopnjujejo grozo, ki je že objela vse okoli hiše. Tudi reševalce je zajel ogenj. Valjajo se po tleh, da bi zadušili ogenj, drugi se v največji naglici slačijo. Nihče ne more poveljevati, kajti v kričanju zamre vsak ukaz. Gorečim borcem s teles trgajo obleke, toda z obleko se trga tudi scvrta koža, ki se je že zleplila s srajco.

Na prizorišče prihitijo zdravnik, bolničarji in bolničarke. Vsi so tu, še stražarji so za trenutek zapustili stražarska mesta. Nemo zrejo v ožgana trupla in telesa soborcev. Jutri bodo vsi mrtvi. To vedo vsi, tudi ranjenci.

Komandir voda Janez Vilfan s slabotnim glasom prosi za razgovor z Mirkom Malnaričem.

»Mirko, mi bomo umrli, tudi jaz. Prosim te, vzemi iz mojih ožganih cunj žepno uro in jo po vojni izroči mojim domačim. Pozdravi jih in jim povej, kako sem umrl in kje bom pokopan.«

Nomestnik poveljnika brigade ga skuša tolažiti, a mu ranjenec z nihanjem glave da vedeti, da je vse zaman. Objubi mu: uro bo izročil domačim. On ali kdo drug, če on ne bo dočkal svobode. Kdo ve, koliko jih bo še padlo in umrlo do svobode.

Poleg Vilfana leži ranjenec Rajko Podgornik iz Baške grape. Tudi on želi nekemu izročiti uro za domače. Pokliče operativnega oficirja brigade Staneta Gorjanca-Petra. Prizor se ponovi. Podgornik ne želi poslušati tolažilnih besed. »Umrli bom,« ponavlja. Peter mu objubi, da bo ura prišla v roke njegovih sorodnikov.

In res so Podgornikovo uro sorodniki dobili že kmalu po vojni, Vilfanovi pa še pretekli teden. Malnariča so namreč še med vojno napotili na vojaško šolanje v Sovjetsko zvezo. Po vojni je menjal

Po 35 letih se je izpolnila poslednja želja umirajočega borca

O veliki nesreči v vasi Trnovo nad Gorico – Borci so goreli kot baklje – Prejšnji teden so nekdanji topničarji izročili uro v nesreči umrlega borca domačim v Bitnjah pri Kranju –

razne garnizije in v tem času pozabil na priimek borca, ki mu je dal uro. Zapomnil si je le to, da mu je bilo ime Janez in da je bil doma iz neke vasi pri Kranju. Za priimek pa je zvedel šele pred kratkim, ko je v arhivu prebral seznam umrlih topničarjev v bolnišnici »Pavli«. Topničarji 9. korpusa so se namreč lotili pisanja kronike brigade.

Kako sem postal topničar

Upokojeni polkovnik Mirko Malnarič je bil rojen 1921. leta v vasi Krupa pri Semiču. Belokranjskemu odredu se je priključil junija 1942. leta, nato so ga premestili v Tomšičevo brigado. Po prihodu Prešernove brigade na Dolenjsko avgusta 1943. leta, potem ko so jo Nemci močno razredčili v hajki na Žirovskem vrhu, so 24 borcev in funkcionarjev premestili iz Tomšičeve v Prešernovo brigado. Malnarič je postal komandir 2. čete, 2. bataljona te brigade, med bojem za Turjak pa so ga imenovali za poveljnika 2. bataljona. Bil je med prvimi, ki so vdrli v grad. Med bojem je bil dvakrat ranjen. O njegovi hrabrosti na Turjaku piše tudi Stanko Petelin v knjigi Prešernova brigada.

Januarja 1944. leta so Malnariča imenovali za poveljnika topniškega divizion 31. divizije (najprej se je imenoval prateči bataljon). Imeli so protitankovske topove in minometalce.

Junija 1944. leta je bila iz topniških enot 30. in 31. divizije ustanovljena topniška brigada 9. korpusa. Njen poveljnik je bil bivši jugoslovanski aktivni topniški oficir Aleksander Zupan-Aco.

Kako se je zgodila nesreča?

Dne 9. marca letos so nekdanji topničarji Mirko Malnarič, Franc Oman s Kokrice pri Kranju in intendant topniškega divizion 31. divizije umrlega Jožetovega brata Janeza. Jože je povedal, da je bilo v družini 11 otrok. O nesrečni Janezovi smrti so zvedeli že med vojno, po vojni pa so večkrat obiskali njegov grob. Pred koncem vojne je nekje na Dolenjskem padel kot borec jugoslovanske vojske tudi brat Pavle, vendar kaj več o njegovi smrti ne vedo. Oče Franc je umrl že 1931. leta, mati pa 1967. Sicer pa imajo doma kmetijo in trenutno je v hlevu deset glav živine.

Srečanje Janezovih soborcev in bratove družine je bilo pristrčno. Malnarič je podrobno razložil vzrok nesreče.

»V partizanih smo delali razne improvizacije,« je pripovedoval Malnarič.

»Nismo se zavedali, v kakšno nevarnost se spuščamo. Danes, ko se tega zavedamo, kaj takega ne bi nihče več delal. Zaradi nevednosti smo izgubili več borcev in dva topa. Pri napadu na Hotedrščico nam je granata eksplodirala v topovski cevi in uničila top. Podobno se nam je pripetilo ob napadu na Črni vrh.

Glede nesreče v Trnovem pa je bilo takole:

V brigadi smo imeli okoli 4000 granat na šrapnele. Te granate so namenjene za uničevanje žive sile, ki jih mi nismo potrebovali. Primanjkovalo pa nam je granat za rušenje bunkerjev in utrjenih zgradb. Pa smo začeli z improvizacijo. Odvili smo vžigalnike granat in granate lepo zložili za veliko skalo. Pred granate smo nanесли dosti slame in jo zažgali, da so šrapneli eksplodirali. V tulce od tako izpraznjenih granat smo sami dajali angleški eks-

ploziv Nobel 808. To je izredno močan eksploziv, ki se v roki mesi kot testo za kruh ali pogačo. Najprej smo ga v roki dobro zmesili, nato pa zgnetili v tulce (v katerih je bil prej eksploziv s šrapneli).

Iz zaplenjenega italijanskega skladišča na Nanosu smo čez Otlico pripeljali smodnik, ki pa je bil vlažen. Ta smodnik smo sušili na peči v tisti nesrečni hiši na Trnovem. Iz padal, s katerimi so nam zavezniki pošiljali pomoč, smo sešili male vrečke in vanje dajali smodnik. Vsako vrečko smo posebej tehtali, nato pa smo vrečke dali na peč in sušili. Pri tehtanju borci niso bili preveč natančni in zato tudi znanje z upravljanjem s topovi ni kaj prida pomagalo. Na primer, če je merilec točno izračunal vse elemente in je granata padla 100 metrov pred ciljem (bunkerjem), je druga granata po popravku elementov padla več sto metrov pred ali za ciljem, odvisno od tega, ali je bilo v tistem tulcu več ali manj smodnika, ki požene granato iz cevi, kot v prvi granati.

Nismo imeli originalnih vžigalnikov in smo tudi tu morali improvizirati. Dobešno smo se igrali z življenji, med bojem pa so se poveljniki drugih brigad in divizij jezili, ker so bile naše granate tako muhaste in nikoli nismo vedeli ali bodo eksplodirale že v cevi, deset metrov od cevi ali pa neke daleč za hribom, daleč naprej od cilja.

Posušene vrečke smo s peči dajali v dve vreči. Dobro se spominjam, da je bila vreča tako posušenega smodnika v vrečkah naslonjena na peč ali na zid tik ob peči, druga vreča pa je bila v sosednji sobi. Na peči so bile le še tri vrečke (v tako vrečko se lahko da največ do 20 dkg smodnika). Do tedaj nas je bilo v sobi zagotovo 20 in to predvsem funkcionarjev. Ko smo zaključili s tehtanjem in so na peči ostale le še tri vrečke, nas je večina zapustila sobo, okoli peči pa je ostalo osem borcev. Nameraval sem iti v štab brigade in že sem bil pri vratih tiste hiše, ko je za mejo odjeknila strahovita eksplozija. Streho je odneslo v zrak in v hipu je bila vsa hiša v ognju. Sprva sem mislil, da je od neke priletela sovražna granata, a sem takoj dojel, kaj se je zgodilo. Vsi borci in vaščani smo pohiteli na kraj nesreče. Borci so brez omarovanja skakali v ogenj in izvlekli vse ponesrečence. Trije so bili takoj mrtvi, drugi so naslednjega dne umrli v bolnici »Pavla«.

Podatki iz bolnišnice Pavla

V času nesreče je bil Franc Oman v patrulji. Čim se je približal vasi, že je zavohal

dim. Smrtno ponesrečene so položili v mrtvašnico na pokopališču v Trnovem in pokopali 4. oktobra 1944. leta. Od treh ponesrečenih se je na pokopališču poslovil poveljnik brigade Aleksander Zupan, pevski zbor artilercev pa jim je zapel v slovo nekaj žalostink.

Tistega dne so v Trnovem pokopali topničarje Vinka Lebana, rojenega 4. aprila 1924 v Sarajevu, Stanka Žvoklja, rojenega 5. maja 1912. leta pri Novi Gorici in Jožeta Vaupotiča, rojenega 12. marca 1924. leta v Hajdini pri Ptuj. O teh treh nimamo drugih podatkov, več podatkov pa imamo o tistih, ki so umrli v bolnici »Pavli« (prosim sorodnike zgoraj omenjenih, da na naslov uredništva TV-15 pošljejo njihove življenjepise, katere bomo oddali odboru, ki piše kroniko te brigade).

V IZDG v Ljubljani imajo iz SVPB »Pavla« zapisane naslednje podatke o teh ponesrečenih:

1. Vilfan, Franca, Janez, rojen 28. 10. 1917, Zg. Bitnje, Zabnica, pristojen v Kranj, samski (sledijo podatki o bratih, sestrah in starših; opomba J. V.)

Po poklicu je tovariš Vilfan kurjač lokomotive; v NOV vstopil februarja 1944, v 2. bataljon Prešernove brigade, prostovoljno. Dne 21. II. 1944. prišel v divizion artilerije 31. divizije. Od aprila 1941 do vstopa v NOV delal v tovarni LGW-Jugočeška. V NOV je bil borec-orožar v 1. bateriji, 1. divizion art. brigade. Pri eksploziji smodnika dne 2. oktobra 1944. leta v prostorih 2. baterije je dobil smrtno nevarne opekline. Kot borec se je pokazal vztrajen... Umrli je dne 3. X. 1944 v SVPB »Pavla« za posledicami opeklin I. do III. stopnje. Grob umrlega se nahaja pri SVPB »Pavla«. Priča smrti in pokopa: tovariš podporočnik dr. Kenda Pavle. Naslov najbližjih sorodnikov: Vilfan Helena, Zg. Bitnje, občina Zabnica. Oznaka groba: Steklenica s podatki.

2. Podgornik, Mihalena Rajko, rojen 25. 8. 1913 v Hudajužini, občina Grahovo, pristojen v Radovljico, oženjen; žena Antonija gospodinja, sin Nikola star 2 leti, oče Mihael železnica, mati Marija gospodinja. Sestra Štefanija je poročena in Marija poročena v Novem mestu. Po poklicu je tovariš Rajko avtomehaničar. V NOV je vstopil 19. 3. 1944. leta v gorenjski odred. Umrli je 6. X. 1944.

3. Ferker Lado, pripadnik 2. baterije I. divizion artilerije IX. korpusa, rojen 6. 3. 1933. Opečen 2. X. 1944 od eksplozije smodnika; sprejet v bolnico 3. X. 1944. Umrli je 3. X. 1944, pokopališče III.

4. Kavčič Franc, pripadnik 2. baterije I. divizion artilerije IX. korpusa. Rojen...? opečen 2. 10. 1944 od eksplozije smodnika. Sprejet v bolnico 3. X. 1944, umrl 3. X. 1944. Oznaka groba: steklenica s podatki...

Iz teh podatkov je razvidno, da so bili v nesreči štirje ranjeni in ne pet, kot se spominja Malnarič. Verjetno je on prišel še Feliksa Zaulija, ki se je kot topničar ponesrečil nekaj dni kasneje in so ga pokopali 15. oktobra 1944. na Otlici. Od omenjenih ponesrečencev so trije umrli še istega dne, ko so jih sprejeli v bolnišnico »Pavla«, le Podgornik je še živel tri dni.

Vilfanovi v Zg. Bitnjah so nam povedali, da bodo dali žepno uro pokojnega Janeza v popravilo urarju, potem pa bo v posebni vitrini na steni v dnevni sobi domače in goste spominjala na Janeza in naš boj, ki je terjal veliko žrtev.

Jože Vidic

Janez Vilfan

Nekdanji topničarji 9. korpusa so pred kratkim vrnili uro umrlega borca bratu Jožetu Vilfanu. Od leve proti desni so: Franc Oman, Jože Vilfan, Silvester Vidic in Mirko Malnarič

Odkrili bodo spominsko obeležje

UREDNIŠTVO TV-15

J. A.

Franc Vidič

V. Š.

vabilo za branje vabilo za branje vabilo za branje vabilo za branje vabilo za branje vabilo za branje vabilo za branje

TV-15: Kakšna je delitev dela (področij) med založbo Borec in Partizansko knjigo ter kakšne so dejavnosti posamezne založbe?

Vladimir Kavčič: Obstaja dejanska delitev dela med slovenskimi založbami, tako tudi med založbama Borec in Partizanska knjiga. Borec izdaja reviji Borec in Kurirček, časopis TV-15, knjižne zbirke za mladino in knjižne zbirke za odrasle. Revije in časopis imajo točno opredeljen delokrog. Knjižne programe pa vse slovenske založbe usklajujejo v zboru delegatov TOZD založništva pri Gospodarski zbornici Slovenije. Zadnja leta se ne dogaja več, da bi pri dveh ali treh slovenskih založbah lahko izšle v krajšem časovnem razmaku knjige z isto vsebino.

Brane Grabeljšek: Ni stroge delitve področij dela med založbo Borec in Partizansko knjigo, kakor jih tudi med drugimi založbami ni. Vendar pa ima vsaka založba svoj obraz, po katerem naj bi jo bralci poznali. V osnovnem programu Partizanske knjige je čutiti močan poudarek na znanstveni zgodovinski literaturi. Založba uresničuje programe sveta za razvijanje revolucionarnih tradicij pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, Inštituta za zgodovino delavskega gibanja in Muzeja ljudske revolucije v Trbovljah. Osnovni program predstavljata Knjižnica NOV in POS ter Knjižnica OF. Pri zbiranju gradiva teh dveh zbirk sodeluje veliko zaledje nekdanjih partizanov, organiziranih v odbore borcev nekdanjih enot in odbore aktivistov.

Borec in Partizanska knjiga se srečujeta na ožjem področju memoarske in prevodne literature, tematsko vezane na NOB. Pri obeh je to le del programa celotne dejavnosti. Programe založbi usklajujeta kot vse druge založbe, tako da se naslovi ne ponavljajo. Če kdo misli, da je te literature preveč, naj pove, katere naslove naj izločimo. Poudarim naj, da gre večinoma za izvirna pričevanja in bi torej reduciranje programa pomenilo krnitev naše kulturne ustvarjalnosti.

Se več pa je področij v založniški dejavnosti, kjer se založbi ne srečata. Tako na primer objavlja Partizanska knjiga vojaško strokovna dela, v njeni organizaciji je potekalo delo za pripravo slovenskega vojaškega slovarja, v redakciji znanstvenega tiska pa izdaja učbenike, priročnike, skripta in študije za potrebe visokošolskega študija.

TV-15: Če sta ti dve založbi specializirani za izdajanje knjig in revij s tega področja, zakaj nekatera dela izhajajo tudi pri drugih založbah?

Brane Grabeljšek: Z enako pravico bi se lahko vprašali, zakaj ob reviji Borec in ob tedniku

Problemi tiska na temo NOB in delavskega gibanja

Z izdajanjem knjig in publikacij s tematiko narodnoosvobodilnega boja in predvojnega delavskega gibanja se na Slovenskem ukvarjata predvsem založba Borec ter Partizanska knjiga. O problemih, ki spremljajo izhajanje teh del, smo postavili nekaj vprašanj direktorju založbe Borec tovarišu Vladimirju Kavčiču ter uredniku Partizanske knjige tovarišu Branetu Grabeljšku.

TV-15, ki sta specializirani publikaciji za pisanje o narodnoosvobodilni borbi, tudi Delo kdaj pa kdaj objavi kakšen prispevek iz partizanskih dni. In, ali v Cicibanu ne bi smelo biti nobene partizanske zgodbe, ko pa vendar izhaja Kurirček?

Mislim, da nobena založba ne more imeti monopol nad nekim tematskim področjem. Tematika NOB je tako obširna, da vseh del, ki naj bi jo osvetlila, kakor je treba, ne moreta izdati samo dve založbi, če naj izidejo knjige pravi čas. Časa pa ni mnogo, neposrednih pričevalcev dogajanja je vsak dan manj.

Vladimir Kavčič: Vprašanje je umestno. V preteklih desetih, petnajstih letih programska usmeritev posameznih slovenskih založb ni bila natanko opredeljena. Pri zadeti (in merodajni) so takšno stanje celo ocenjevali kot dobro. Veljalo je mnenje, da je konkurenca med založbami potrebna in zdrava. Tudi konkurenca med Borcem in Partizansko knjigo. Pred leti smo pri Gospodarski zbornici že imeli komisijo iz vrst založnikov, ki je predlagala, da bi se založbe vrnile k programskim

izhodiščem, po katerih so bile ustanovljene. Podjetniški interesi (to je osebna ocena!) so zavrla iskanje rešitev v tej smeri. Priznati je namreč treba, da bi okrnjevanje dejavnosti posameznih založb v smeri specializacije povzročilo založbam velike materialne probleme. V zadnjih dvajsetih letih so naše založbe namreč poslovale na podlagi tržnih odnosov. Vsa delovna organizacija na tem področju si je z velikim prizadevanjem svojih delavcev ustvarila tak delokrog in tak obseg poslovanja, da je mogla živeti in izpolnjevati svoje osnovno kulturno poslanstvo, namreč izdajati knjige. Podatki o tem, kako je založništvo v tem času napredovalo, so znani in družbeno verificirani. Založništvo je bilo uspešno tudi kot gospodarska panoga. Spreminjanje obstoječega je zato težavno in počasno, tudi ne vedno dovolj utemeljeno. Mnenja, da bi na primer s specializacijo založb ustvarili boljši položaj knjigi, niso bila zadosti podprta s finančnimi izračuni.

Osebnostno menim, da bi se morali najprej dogovoriti za specializacijo uredniških organizmov, ker bi na ta način dosegli večjo

strokovnost pri nastajanju založniških programov. Napravili smo prvi korak v tej smeri – usklajujemo naslove knjig, vsklajevati pa bi morali predvsem vsebino. Imeti bi morali pregled nad tem, kako knjižna produkcija pokriva določeno vsebinsko področje in kaj bi bilo treba še izdati, da bi bilo tisto področje vsebinsko kakovostno pokrito. Menim, da na Slovenskem še vedno izhajajo knjige, ki nacionalni kulturi niso potrebne, še vedno pa mnogih knjig, ki bi nam morale biti dostopne v domačem jeziku, nimamo. Pri takšni sodbi je treba upoštevati, da so osebni okusi in osebne potrebe tudi različne.

TV-15: Kaj si lahko obetamo od zakona o založništvu in kakšne spremembe bo prinesel?

Vladimir Kavčič: Zakon o založništvu bo vzpostavil tesnejšo zvezo med ustvarjalci in porabniki knjige, ker bo nedvomno vplivalo na to, da bodo knjižni programi bolj prilagojeni dejanskim potrebam naših ljudi v sedanjem času – torej konkretnim potrebam. Zakon bo omogočal dolgoročno planiranje nacionalnih

kulturnih potreb na tem področju. Organiziral bo uporabnike knjig, omogočil bo zveze med ustvarjalci in uporabniki knjige na vseh stopnjah njenega nastajanja, povečal bo družbeno odgovornost združenega dela in na tem področju in ne navsezadnje tudi njegov interes za knjigo. In končno bodo ljudje morda tudi več brali...

Brane Grabeljšek: Zakon o založništvu bo prinesel večji družbeni vpliv v založniški dejavnosti, vprašanje pa je, ali bo lahko ta vpliv tudi ustrezno ekonomsko podprt in ali bo drugačen tudi družbeni odnos do knjige. Ali bomo uspeli ljudi prepričati, da je knjiga osnovna kulturna vrednota in da je branje vsakdanja kulturna potreba vsakega človeka? V reševanju tega vprašanja stojimo še hudo na začetku.

Kar se tiče neposrednih sprememb v družbeno samoupravni organiziranosti Partizanske knjige, bomo morali le še močneje razviti že zastavljene oblike. Partizanska knjiga že sedaj poskuša organizirati skupščino avtorjev in delavcev v založbi ter delegatov članov delovnih kolektivov, ki so pristopi-

li k tiskovnemu skladu. Delegati porabnikov našega dela bodo imeli tudi pravico sodelovati pri kreiranju našega založniškega programa.

TV-15: Kako založba posreduje knjigo bralcem in kdo so glavni uporabniki?

Vladimir Kavčič: Zadnja leta dobi v roke največ knjig neposredni kupec. Obiskujejo ga naši poverjeniki, k nakupu pa ga vabimo po pošti, z oglasi v časopisih in na TV. Posameznik lahko knjige dobi na kredit. Precej naših knjig gre v družbene organizacije in v delovne kolektive, stalni odjemalci so tudi šole in knjižnice. Med bralci in kupci naših knjig močno prevladujejo delavci.

Brane Grabeljšek: Omenil bi le tiste oblike posredovanja, ki se razlikujejo od običajnih založniških tržnih poti. Knjige iz knjižnice NOV in POS in knjižnice OF pomagajo širiti že omenjeni odbori enot in odbori aktivistov. Za nekatere knjige uspe odborom zbrati tudi potrebna sredstva, tako da dobijo knjigo bralci tudi zastonj ali pa po občutno nižji ceni. Vojaško strokovne knjige pomagajo distribuirati štabi enot teritorialne obrambe in civilne zaščite. Kakor je širok spekter založniškega programa, tako je širok tudi spekter bralcev, ki posegajo po naših knjigah.

TV-15: Ali je potreba in možnost za združitev Partizanske knjige in založbe Borec in kaj bi združitve prinesla?

Vladimir Kavčič: Povezovanje in eventualna specializacija slovenskih založb je odvisna od celotnega družbenega konteksta, v katerem te založbe delujejo. Obravnavanje samo naših dveh založb ne more dati celostnih rezultatov. Programska specializacija vseh slovenskih založb bi morala vsaki od njih zagotoviti tak obseg dela, da bi bile združitve in specializacije ekonomsko in samoupravno utemeljene. Pod samoupravno utemeljenostjo pa ne mislim samo na interese posameznih delovnih kolektivov, temveč predvsem na širši družbeni interes, ki bi se moral izkazovati v konkretni podpori določenim programskim usmeritvam.

Brane Grabeljšek: Problem slovenske knjige je treba reševati celovito in začetni pri temeljih – to pa je: spremeniti odnos družbe do knjige. Poroka med Borcem in Partizansko knjigo je preveč preprost recept, da bi lahko razrešil pglavitne probleme slovenskega založništva in slovenske knjige. Moka in krompir pač še niso žganci. Potreben je kuhar, ki ve, kaj hoče skuhati, in – če se odloči za žgance – kako jih je treba vmešati.

Milan Vogel

GROSUPLJE

Tesno sodelovanje z mladino

Volilna konferenca zveze združenj borcev NOV občine Grosuplje, je pomemben mejnik v delu te organizacije. Z ustanovitvijo konference zveze združenj borcev NOV, namesto prejšnjega občinskega odbora zveze združenj borcev NOV, so tako tudi borci prešli na delegatski način dela. Konferenco sestavlja 29 delegatov, kateri so bili z neposrednimi volitvami izvoljeni v bazi, to je v krajevnih združenjih ZB NOV in ZVVI.

Zasedanje je bilo delovno. Podan je bil temeljit račun dela v preteklem obdobju in smernice za bodoče delo. Borci v občini Grosuplje se aktivno vključujejo v družbenopolitična dogajanja na terenu. Od skupnega števila 1225 borcev in VVI v občini Grosuplje, se v delegatskem sistemu družbenopolitično udelejuje 976 članov ZB NOV in ZVVI ali 77-odstotkov od tega pa v LO in DS 333 članov, to je 26-odstotkov od skupnega števila.

Tudi tradicije NOB borci uspešno prenašajo na mladino. V šolah so stekla tekmovanja iz spoznavanja tematike NOB, v katera se je vključilo več kot 500 učencev in dijakov. Dosedanje teme so bile: Borbena pot 2. grupe odredov, zgodovinski razvoj Grosupeljsko-stiškega okrožja, borbena pot Tomšičeve brigade in 14. divizije, narodni heroji iz občine Grosuplje, borbena pot Dolenjskega odreda, TV stanice in kurirske poti NOV, življenjska pot tovariša Tita, zgodovina KPS itd.

Letos pa načrtujejo podrobno spregovoriti o borbeni poti 7. korpusa in 18. divizije od ustanovitve pa do prihoda v Ljubljano.

Uspešno se prenašajo tradicije na mladino na mladinskih pohodih pohodnih enot. Ustanovljene so tri čete in to: Mladinska partizanska pohodna četa »Jožeta Kovačiča« v Stični, četa »Dolfeta Jakhla« v Grosupljem in četa »Toneta Tomšiča« v Doberpolju.

V zadnjih petih letih so posvetili večjo skrb reševanju stanovanjskih težav borcev NOV. V tem obdobju je bilo borcem dodeljenih 12 novozgrajenih stanovanj, katerih vrednost je znašala 300 milijonov starih dinarjev, 181 prosilcem je bilo dodeljeno stanovanjsko posojilo za gradnjo stanovanj v znesku 350 milijonov starih dinarjev. Tako je bilo s 650 milijoni starih dinarjev stanovanjskih sredstev in s soudeležbo borcev rešenih 193 primerov. Organizacija zveze združenj borcev NOV občine Grosuplje je bila aktivna tudi na drugih področjih tako pri reševanju socialno-zdravstvene problematike VVI, varstvu spomenikov NOB, zlasti grobov, pokopališč in grobišč, skrb za rekreacijo in oddih borcev in drugo.

Konferenca ZZB NOV je izvolila svoje organe za novo mandatno obdobje, sprejela sklepe in smernice za bodoče delo.

Za predsednika zveze združenj borcev NOV Grosuplje je konferenca ponovno izvolila dosedanjega predsednika Slavka Medveda.

GORIŠKA BRDA

Oživljanje tradicij NOB v Goriških brdih

V začetku marca je bil na pobudo domicilnega odbora Briško-Beneškega odreda sklican v Gornjačah občni zbor borcev Briške sekcije. Od okoli 200 povabljenih borcev iz enot odreda, oziroma operativnega štaba za zapadno Primorsko in Kobariškega vojnega področja, se je zbora udeležilo okoli 130 članov. Tako številna udeležba je najboljši dokaz, da tradicije NOB niso pozabljene. Borci se še vedno zavedajo, da živijo na zahodnih mejah naše socialistične domovine in da bodo tudi v bodoče – kakor v času NOB – dokazali svojo zavest in predanost.

Uvodno besedo je podal podpredsednik domicilnega odbora Danilo Perčič. V razpravi, v kateri sta sodelovala tudi tovariša Črnugelj in Učakar, je zbor ugotovil, da je nujno oživiti in popestriti delo borcev Briške sekcije, saj je ravno v teh krajih formiran BBO. Osnova za delo sekcije bo načrt dela domicilnega odbora. Še premalo je zgodovinskih obeležij v Brdih, zato bodo sestavili program za postavitev obeležij. Na zboru je bilo tudi sklenjeno, da novi odbor sekcije predloži odgovornim družbenopolitičnim organizacijam, da bi osnovna šola na Dobrovem dobila ime po Briško-Beneškem odredu.

Posebno je bila poudarjena potreba po najtesnejšem sodelovanju z nekdanjimi aktivisti OF, ki so delovali v Brdih, tako kot je bilo to v času NOB.

Občni zbor je pozdravil tudi predstavnik občinskega odbora ZZB Nova Gorica Mirko Remec.

Na občnem zboru so izvolili novi odbor Briške sekcije in nadzorni odbor. Za novega predsednika sekcije je bil izvoljen Ivan Marušič.

»SAVA« IN »MILENA«

VIPAVA

Pohod po poteh nanoške bitke

Sredi aprila 1942. so se na Nanosu pri »Bobnu« močne italijanske sile spopadle s šestdesetimi partizani. Partizani so vzdržali v bitki ves dan, ter se zvečer umaknili.

V spomin na ta dan praznuje Vipava svoj krajevni praznik. Planinsko društvo iz Vipave prireja v počastitev te obletnice že četrto leto pohod iz Vipave na Nanos.

Letošnji pohod bo v soboto, 15. aprila ob 8. uri. Udeleženci se bodo zbrali na glavnem trgu v Vipavi. Po dobro markirani poti se bodo v spremstvu vodičev odpravili na Nanos k Abramcu, kjer bo krajša proslava. Poleg tega pa bodo še tekmovali v poznavanju zgodovine NOB, orientaciji, prvi pomoči, poznavanju živalstva in rastlinstva na Nanosu in streljanju z zračno puško.

Lani so na podobnem pohodu zmagali učenci 8. b razreda vipavske osnovne šole. Tekmovalne ekipe bodo letos razdeljene v dve skupini: pionirsko in splošno.

Prireditelji so poslali vabila vsem šolam v občini, vsem primorskim PD in zamejskim slovenskim PD, vsem družbenim in družbenopolitičnim organizacijam v občini in enotam JLA. Upajo na številno udeležbo.

NADA KOSTANJEVIC

Na pohodu bodo sodelovale tudi enote JLA

IDRIJA

Še ena domicilna enota v idrijski občini

Ob letošnjem srečanju partizanskih enot, ki imajo domicil v idrijski občini, bodo podelili domicil malo znani, toda pomembni partizanski enoti, ki je delovala in se bojevala na Severnem Primorskem; to je zaščitni bataljon 9. korpusa.

Iz kronike zaščitnega bataljona 9. korpusa razberemo, da je poveljstvo 9. korpusa januarja 1944 poverilo Slavkoti Fratriku, ki je bil tedaj komandir zaščitne čete 9. korpusa, da sestavi bataljon. Vsaka divizija je dobila nalog, da iz brigad izločijo po nekaj desetini, sestavljene iz Slovencev.

V Zakrižu pri Cerknem, kjer je bil štab 9. korpusa, je Slavko Fratrik prevzel prve desetine za novi zaščitni bataljon. Dne 25. januarja 1944 je ta enota imela že dve četi. Ta dan imajo tudi za ustanovni datum zaščitnega bataljona. Slavko Fratrik je dobil nalogo, da tretjo četo sestavi iz mobilizirancev. Tako je 10. marca bataljon štel že 150 borcev in bork, večinoma mladih fantov s Primorske, Gorenjske in Dolenjske.

Bataljon je do konca vojne narasel na 300 mož, skozenj pa je šlo okrog 500 partizanov in partizank. Bil je zaščita največjega štaba v zahodni Sloveniji, vodil pa je tudi pomembne boje za osvoboditev. Prvi boj je imel ob napadu Nemcev na partijsko šolo v Cerknem, najtežjega pa na Vogalcu pri Vojskem, ob zadnji nemški ofenzivi v aprilu 1945.

Ob podelitvi domicila bodo v Zakrižu pri Cerknem, kjer je bil zaščitni bataljon ustanovljen, odkrili spominsko ploščo.

JANEZ JERAM

LJUBLJANA

Prijetno kot še nikoli

Pred letošnjim dnevom žena, so tovarišice krajevnih skupnosti Hinko Smrekar in Milan Majcen v Ljubljani na povabilo družbenopolitičnih organizacij šišenske občine napolnile dvorano »Ljuba Serčerja« do zadnjega kotička. Razpoloženje je bilo že v začetku praznično, saj je sleherna tovarišica že ob vstopu v dvorano prejela rdeč nagelj in iskreno čestitko.

Tovariši, ki so tako prizadevno pripravili to srečanje zaslužijo zares vso pohvalo in zahvalo vseh nas udeleženk.

Program je bil skrbno pripravljen. Po pozdravu in čestitki predsednika kulturne komisije pri KS je o pomenu dneva žena spregovoril Edi Kerpan in orisal zgodovinske dogodke o boju žena v svetu.

Po tem uvodu je vse tovarišice pristrčno pozdravil ljubljani pevec ljubljanske opere, letošnji Prešernov nagajenec Ladko Korošec. Njegove pristrčne čestitke in na svojstven način podane besede, so osvojile srca poslušalk. Kmalu zatem je bila dvorana polna njegovega lepega glasu ob spremljavi harmonike profesorja Milana Stanteta.

Ladko Korošec nam je pred zaključkom večera zavrtel še svoje filme, ki jih je posnel po svetu med svojimi gostovanji.

JOŽICA ZOROJA

SEVNICA

Junija bo slovesnost na Lisci

V Sevnici so že pričeli s pripravami na veliko spominsko prireditev, ki bo na Lisci v soboto, dne 10. junija letos. Na Lisci je bila junija 1938 ena od sej politbiroja CK KPS, ki jo je vodil tovariš Tito. Ob 40-letnici omenjenega dogodka bodo slovesnost organizirale celjska, zasavska in posavska regija, operativne priprave pa bodo vodili Sevnici. Proslavo načrtujejo za 10. junij, ko bo na Lisci tudi srečanje vseh slovenskih partizanskih kurirjev in vezistov, prireditev pa bodo združili še s tradicionalnim srečanjem kozjanskih borcev in aktivistov, borcev 2. VDV bataljona in šolske mladine. Na predvečer proslave bo odkritje spominskega obeležja padlim kurirjem TV S 5 na Okroglici, na Lisci pa bo razstava partijskih in partizanskih zvez v času NOB.

MAKS BURGAR

RAVNE NA KOROŠKEM

Prapor domicilnega odbora

V četrtek, drugega marca je bila na Ravnah redna konferenca aktivistov OF dravogradskega okrožja. Poleg nekdanjih aktivistov OF iz dravogradske, slovengraške in ravenke občine, so se tega zbora udeležili poleg članice svetovne federacije Lidije Šentjarc še koroški prvoborec dr. Pavle Žaucer-Matjaž, koroška aktivistka in prvoborka Olga Kestelic-Marjetka, sekretar občinskega komiteja ZK na Ravnah Edo Pogorevc, predsednik skupščine občine Ravne Rudi Vrčkovnik in nekdanja partizanska zdravnica Marija Ramšak iz Maribora.

V razpravi so nekdanji aktivisti ugotavljali, da so se v zadnjem obdobju le premalo povezovali s koroškimi partizani onstran meje. In prav to naj bo naloga novega odbora prihodnje, da bo skrbel za tesnejše stike in srečanja.

Na zboru so tudi izročili prapor domicilnega odbora. V imenu skupščine občine Dravograd in občine Ravne je prapor izročil predsedniku domicilnega odbora Antonu Vušniku predsednik skupščine občine Ravne na Koroškem Rudi Vrčkovnik.

Pavle Žaucer-Matjaž je navzoče pozdravil v imenu odbora koroških partizanov in jih opozoril na bližnji popis aktivistov in borcev s te in one strani državne meje.

Letos bodo tudi pomembna praznovanja ob 35-letnici ustanovitve prvega koroškega bataljona, napad na Mežico in Kotulski tabor.

Izvolili so tudi 15-članski odbor. Za predsednika pa ponovno Toneta Vršnika iz Raven.

IGNAC ZDOVO

PREDMEJA

Predmeja je slavila krajevni praznik

Zadnjo nedeljo v mesecu februarju je slavila partizanska Predmeja svoj krajevni praznik. Krajanj so se zbrali v dvorani združenega doma. Najprej so počastili spomin na padle v NOB, nato pa sta zbranim krajanom spregovorila predsednik krajevnne skupnosti Viktor Polanc in predsednik ZZB Predmeja Štefan Čibej. Za kulturni spored so poskrbeli vaški moški pevski zbor in učenci osnovne šole Otlica.

Predmejski krajevni praznik je posvečen spomnu na najhujši zločin, ki so ga izvršili fašisti v tej vasi med vojno. Dne 24. februarja 1943 so v hiši pri Brigiti zverinsko umorili gospodarja Štefana, njegovo ženo, sina Milka, nosečo nevesto in dveletnega vnuka. Družina ni hotela priznati, da je sin Slavko v partizanih. Fašisti se niso zadovoljili le z pomorom. Vse domače, razen sina Milka, so s hišo vred zažgali, Milka pa odgnali z nahrbtnikom na rami (tega so mu nadeli italijanski fašisti, češ, da je bil namenjen nesti partizanom hrano) v Gorico, kjer so z njim strašili prebivalce. Sin Slavko – partizan – ni mogel prenesti strašne novice in je v obupu naredil samomor. Ob njem so vaščani našli listek na katerem je pisalo: »Predmejsko ljudstvo je pretrpelo med vojno mnogo hudega in zato zna svobodo še toliko bolje ceniti. Tako kot so naši domovi nudili zavetje borcem v vojni vihri, so tudi danes na stečaj odprta vrata vsakomur, ki bi tu iskal pomoči.«

MARINKA BIZJAK

LJUBLJANA

Tehnične dejavnosti v vsako osnovno šolo

Mestna zveza organizacij za tehnično kulturo v Ljubljani je v svoj program dela za letošnje leto sprejela nalogo o vnašanju in organizaciji tehničnih prostovoljnih klubov mladih tehnikov v celodnevne osnovne šole. V dogovoru z Zavodom SRS za šolstvo je od lanskega poletja pa do februarja letos pripravila v osnovni šoli Danile Kumarjeve v Ljubljani dva tečaja za usposabljanje učiteljev tehnične vzgoje in mentorjev klubov mladih tehnikov o vodenju in strokovnem delu prostovoljnih tehničnih dejavnosti v omenjenih klubih. Začetni in nadaljevalni tečaj sta bila dobro obiskovana. Ob zaključku pa je tečajnikom spregovoril tovariš Anton Nanut, ki je dejal, da je želja in naloga zveze organizacij za tehnično kulturo Ljubljane, da pospeši širjenje tehnične kulture zlasti v vrstah osnovnošolcev, da bodo iz njihovih vrst zrastle številni jutrišnji strokovnjaki za industrijo, enote JLA, SLO... Na željo udeležencev obeh tečajev so odgovorni tovariši zagotovili, da bodo tudi v prihodnjih letih organizirali podobne tečaje ter posredovali pomoč in sodelovanje na vseh ravneh tehnične kulture pri nas.

NOVŠAK VALERIJA

SENOŽEČE

Nova kvaliteta v odnosih

Že poleg tradicionalnega, tesnega in plodnega sodelovanja med KS Senožeče in postojnskim garnizonom so v svoje medsebojne odnose vplekli še novo kvaliteto, ki je zažvela na področju izobraževanja članov ZRVS, CZ, TO, narodne zaščite in vseh ostalih družbeno obrambnih komponent. Skupno z odborom za LO in DS, štabom CZ, ZB, GD je krajevna organizacija ZRVS Senožeče za svoje člane in člane omenjenih organizacij, kot tudi za pripadnike narodne zaščite ter teritorialne obrambe, organizirala strokovno predavanje. Temo o obrambi naseljenih mest je navzočim nazorno podal kapetan Marko Vrcelj iz postojnske garnizije. Kot dober poznavalec naših razmer, je v svojem izvajanju opozoril na nekatere specifičnosti, ki izvirajo iz geografsko pomembne lege kraja, kot tudi važnosti komunikacij, ki peljejo skozi našo KS. V filmu, ki je bil sestavni del predavanja je bil prikazan način utrjevanja in obrambe naseljenega kraja.

Med navzočimi je bilo mnogo mladih žensk. Obojim posvečamo posebno skrb. Posebno še po ugotovitvi, da se iz našega kraja, ki ima izredno revolucionarno preteklost, vse premalo mladih odloča za vojaški poklic. Zaskrbljujoča je tudi ugotovitev, da nimamo dovolj zastopstva v starešinah, ki so obiskovali šole za rezervne oficirje. Večino starešinskega kadra sestavljajo le nižji oficirji.

Letos ustanovljena krajevna organizacija ZRVS Senožeče ima torej pred seboj še kup neizogibnih konkretnosti, ki jih je vnesla v svoj program dela. Ena teh akcij nalaga dolžnost za organizacijo predavanja s področja obrambne kulture v osnovni šoli v Senožečah. Tudi to predavanje bomo organizirali s pomočjo postojnske garnizije. V razpravi z osnovnošolci pa bo sodeloval še član ZB, ki je vojno doživljal kot skojevec. Ta mesec bomo organizirali seminar za člane odbora LO in DS, predsedstvo ZRVS in ostale vodilne strukture iz vrst DPO tudi z obrambno varstveno tematiko.

FRANC PREMRL

ŠENTRUPERT NA DOLENJSKEM

Borci ZDO vabijo

Na zadnji seji sveta krajevnne skupnosti Šentrupert, ki so se je med drugim udeležili tudi predsednik ZZB NOV in predsednik skupščine občine Trebnje in delegacija borcev Zapadno-dolenjskega odreda. Na skupni seji smo se dogovorili o dnevu podelitve domicila Zapadno-dolenjskemu odredu, ki bo ob praznovanju krajevnega praznika 30. aprila letos pred spomenikom padlim v Šentrupertu.

Po podelitvi domicila bo tovariško srečanje, kjer bomo obujali spomine na padle borke in borce in umrlih odredovcev.

V tem medsebojnem pogovoru bomo poizkušali dobiti kar največ podatkov o udeležencih ZDO, kajti odbor pripravlja izid knjige o življenju in boju borcev ZDO. Zato vabimo vse borce in borke ZDO, da se te proslave udeležijo v zares velikem številu. S seboj pa naj prinese napisane rojstne podatke, dan vstopa v NOV, imena komandnega kadra in druge pomembne podatke. Zaželeno so seveda tudi slike posameznikov, patrolj, vodov ali večjih skupin. Vse to boste lahko izročili tajniku odbora ZDO ali pa pošljite na naslov: Jože Lukšič, Tugomerjeva 2, 61000 Ljubljana.

ODBOR ZDO

GORJE

Gorjanski planinci so zborovali

Ob koncu letošnjega februarja so se sestali na 48. rednem letnem občnem zboru marljivi gorjanski planinci. Poleg številnih članov in predstavnikov vseh planinskih društev iz Radovljice in Jesenic se je zbora udeležil tudi tajnik PZS Janez Kmet. Na območju krajevnne skupnosti Gorje je namreč prav planinska organizacija najbolj množična, saj vključuje skoraj 800 članov. V svojih vrstah pogrešajo več mladih in pa vodičev. V Sloveniji je 147 planinskih društev v katerih je včlanjenih 92.600 planincev in prav na Gorenjskem je jedro vsega članstva, kar je pomembno za naš družbeni in obrambni sistem.

Gorjansko planinsko društvo ima v svoji oskrbi dom Planiko in Dolič tik pod vrhom Triglava. Ta dva domova je lani obiskalo 8950 gornikov, nočitev pa je bilo 6277, med njimi je bilo 825 tujih obiskovalcev. Do prenatrpanosti v domovih prihaja največkrat v sobotah in nedeljah, medtem, ko so zmogljivosti teh domov med tednom neizkoriščene.

Obe postojanki vsako leto zahtevata stalno vzdrževanje in popravila, kar je vezano na velike stroške. Predlanski potres v Posočju, ki ga je občutilo tudi triglavsko področje, je napravil precej škode na vodovodnih zbiralnikih pri obeh postojankah.

Dva člana alpinističnega odseka iz Gorij, Edi Torkar in Jurij Zvan, sta določena v alpinistično odpravo, ki bo odpotovala junija v Južno Ameriko, v Peru, kjer bodo skušali zavzeti 6200 m visoki vrh SALCATAY V Andih.

Ob zaključku občnega zbora je tajnik PZS Janez Kmet izročil priznanja dolgoletnim zaslužnim članom. Srebrni častni znak so prejeli: Marica Okršlar, Jože Kosmač, Franc Bergant, Jakob Prešern, Janez Gogala in Franciška Pretnar. Bronasti častni znak so prejeli: Franc Pretnar, Alojzij Kunstelj, Albin Jakopič, Janko Kunšič, Jože Skumavec, Edo Torkar in Kristl Ogris.

Drugo leto bodo gorjanski planinci proslavljali svojo petdesetletnico obstoja društva, letos pa pripravljajo osrednjo planinsko proslavo, ko bo odkrite spomenika prvim štirim planincem, ki so pred 200-letji prvič stopili na vrh Triglava. Spomenik bo stal ob Bohinjskem jezeru.

JOŽE AMBROŽIČ

MOZIRJE

Leto planinskih jubilejev

Na nedavni seji Savinjskega meddruštvenega odbora planinskih društev, je bilo med drugim ugotovljeno, da predstavlja leto 1978. za planince »leto jubilejev«. V tem letu bodo planinci Slovenije praznovali 200-letnico prvega vzpona na Triglav, 85-letnico planinske organizacije itd. Marsikatera od prireditvev bo povezana z obujanjem tradicij NOB.

Februarja je bil zbor na Graški gori, posvečen 14. diviziji. Laščani so, kot vsako leto dosedaj, prehodili del poti 14. divizije. Na obeh prireditvah so planinci množično sodelovali. Sredi marca bo tradicionalni pohod na Stol, naslednjo nedeljo pa pohod na Porezen. Oba pohoda sta posvečena znanim bitkam na teh vrhovih. Za planinci pa je že pohod po poteh 1. pohorskega bataljona. Pohoda »Ob žici okupirane Ljubljane« se bodo planinci množično udeležili, kot vsako leto do sedaj. Ob Dnevu zmage se bodo 9. maja zbrali na Blegošu. Zbor planincev iz Ljubljane bo na Rašici, ob dnevu vstaje in v spomin na požig te vasi, kot prve v Sloveniji. Zbrali se bodo še gorenjski planinci na Rmanovcu itd. Svečanosti bodo 26. avgusta zaključene v Bohinju. Ob tej priložnosti bodo odkrili spomenik prvim štirim možem, ki so se povzpeli na Triglav.

Ob tem bodo letos planinci Savinjske doline in Slovenije praznovali še 85-letnico Savinjske podružnice in 115-letnico rojstva Franca Kocbeka, ki je 33. let vodil to podružnico. Že 20. maja se bodo planinci množično podali na proslavo ob 40-letnici partijske konference v Šmiglovi zidnici. Kolone bodo krenile iz različnih smeri, obiskali bodo kraje znane v NOB. Zbor ene izmed kolon bo na Jegriših, kjer je pred 35 leti izkrmavala Veličkova skupina. Kolona iz tabora bo krenila mimo Cankarjeve tiskarne. Sledile bodo otvoritve novo zgrajenih in obnovljenih postojank v Gornji Savinjski dolini.

Zaključek proslav bo 10. septembra na Loki pod Raduho, ko bo organiziran »Dan slovenskih planincev« in otvoritve nove planinske koče. Dan slovenskih planincev je letos posvečen dokončni osvoboditvi Zgornje Savinjske doline.

FRANC JEŽOVNIK

Letališče, s katerega ni poletelo letalo

Grandomanija – »ijad«

Beli orel Radgone

Prva igla je bil mane

Aleš Gorkič

Decembra lanskega leta smo pokopali na pokopališču Vič Aleša Gorkiča. Rodil se je leta 1890 v Vrtojbi pri Novi Gorici. Kot napreden delavec je leta 1920 emigriral v Jugoslavijo, kjer si je ustvaril družino. Leta 1941 se je vsa njegova družina vključila v OF. Ves čas okupacije je bil neumoren aktivist. Dva sinova sta leta 1942 odšla v partizane. Sin Vlado je padel na Gorenjskem spomladi leta 1943. Bil je odlikovan z medaljo za hrabrost, redom zasluge za narod III. stopnje in redom dela III. stopnje.

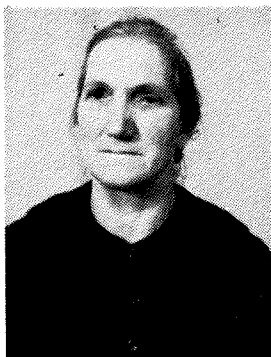
Tončka Berčič

Na starološko pokopališče smo jo zadnjikrat pospremili. Rodila se je leta 1926 v Stari Loki. Že kot mlado dekle se je prav kmalu vključila v vrste članov OF in SKOJ. Opravljala je kurirsko in obveščevalno službo. Bila je dobra tovarišica in dolgoletna tajnica ZB NOV Stara Loka. Njene zasluge v NOB se odražajo v prejetem odlikovanju – medalja zasluge za narod.

Jože Makovec

V Preserju smo se januarja poslovili od Jožeta Makovca iz Kamnika pod Krimom. Rodil se je leta 1907. Bil je borec Krimskega in Notranjskega odreda ter Šerčerjeve brigade. Njegovi bojni tovariši se ga najbolj spominjajo po partizanskem imenu Gorevc. Ohranili ga bomo v trajnem spominu vsi in pogrešali bomo njegovo navzočnost na sejah odbora ZB in VVI.

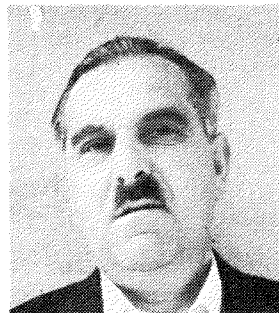

Rozina Grmek

Februarja smo se na sezanskem pokopališču poslovili od Rozine Grmek – Zidarjeve mame z Gradnjem. Med NOB je poleg skrbi za številno družino na skromni kmetiji nosila na svojih plečih težko breme oskrbe in prehrane za borce, saj je poznano, da je bila vas Gradnje partizanska trdnjava. Spomladi leta 1944 je v kletnem bunkerju pri Zidarjevih poslovala tehnika »Grmada«. Rozina je tudi za te tovariše skrbela. V partizanih je imela hčer Kristino in sina Borisa, ki je padel v borbi pri Vojščici, star komaj 16 let. Umr-la je v starosti 76 let.

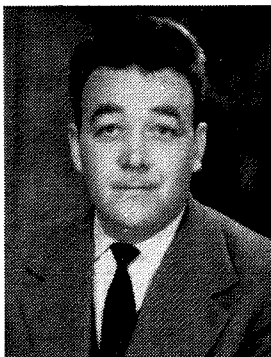
Angela Vajdl

Po dolgi bolezni je umrla Angela Vajdl v starosti 80 let. Bila je aktivistka NOG od leta 1943. Njen sin je padel v NOV leta 1944. Pokopali smo jo februarja na pokopališču v Mežici.

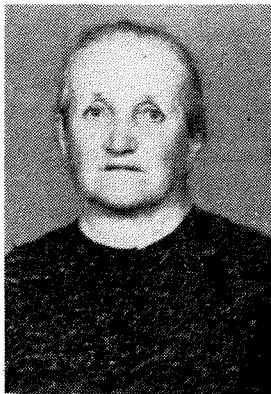
Viktor Kranjc

V Šmartnem ob Paki smo se februarja poslovili od dolgoletnega aktivnega športnika, nekdanjega borca Šlandrove brigade, Viktorja Kranjca. Rodil se je leta 1918 v Celju, kjer se je izučil za trgovskega pomočnika. Okusil je vse trpljenje v času okupacije. Nemci so ga zajeli v Vršču, kjer je služil vojaški rok, ga odpeljali v ujetništvo od koder so ga poslali na rusko fronto. Leta 1943 je prišel na bolniški dopust in poiskal zvezo s partizani. Za hrabrost med NOV in za ostale zasluge v povojni graditvi ga je predsednik Tito odlikoval z medaljo za hrabrost in zasluge za narod.

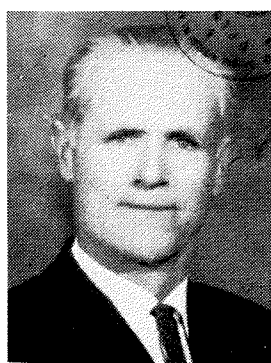
Milan Krašna

Milan Krašna se je rodil leta 1926 v Budanjah in še kot otrok je okusil fašistično nasilje. Postal je borec Gradnikove brigade, star komaj osemnajst let. Vsa leta po vojni je aktivno delal v družbeno-političnih organizacijah in društvih. Pokopali smo ga januarja v njegovi rojstni vasi.

Ivana Ulaga

Ivana Ulaga je umrla v starosti 82 let. Doma je bila iz Kamnika pod Krimom. Vojna tudi njej ni prizanesla. Moža Janeza so ji ustrelili Italijani leta 1942, hčerko Ivanko odpeljali v internacijo zaradi dela za NOG. Ostala je zvesta svoji opredelitvi vse do konca svojih dni. Ohranili jo bomo v lepem spominu.

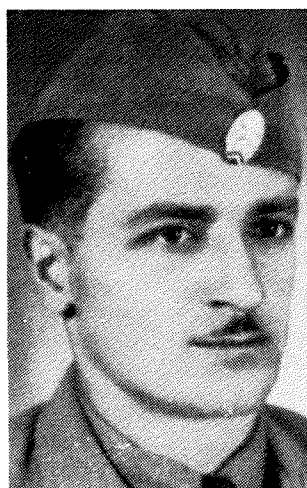
Peter Svetik

V Otaležu smo januarja pokopali Petra Svetika iz Pluženj, starega 69 let. Peter je bil poklican v italijansko vojsko leta 1942 in v njej preživel veliko težkih časov po afriških pušćavah. Nato so ga ujeli Angloameričani. Leta 1944 je prišel s 4. prekomorsko brigado v Dalmacijo v Split, kjer se je boril do konca vojne. Po vojni je bil rudar v rudniku Idrija.

Najmanj, kar lahko človek človeku da, je roka

Sedmega marca letos so se borci, pevci in prijatelji na draveljskem pokopališču v Ljubljani poslovili od Lojza Intiharja-Tačka, prvega komandirja invalidskega pevskega zbora.

O Lojzu, o partizanskem krimskem odredu, o komandirju v Šerčerjevi brigadi, bodo še govorili. Tudi pisali bodo, saj so doslej premalo. Rav-nali so se po njegovi želji, da ni treba obešati na veliki zvon maršev in bojev, prestreljenih teles in od lakote klecajočih kol, zmrzovanja in štiritletnega stradanja. Če se hvališ s tem, kar si pre-stal, zmanjšuješ vrednost svojega deleža, svoje žrtvovanje, s katerim si prispeval k siju svobode. Tako je govoril Lojz.

Lojz je najhujše zamolčal kot bi se sramoval priznati tovarišem, da je bilo dosti krat čez mero hudo. Tudi drugih ni rad poslušal jadikovati. Zavrnil jih je, včasih resno, drugič s šalo, češ, »saj ne misliš tako!«

Silno težko je odšel iz svoje brigade. Saj ni odšel. Odnegli so ga med tiste, ki jih je kot njega pokosila sovražnikova krogla. V temnih gozdovih Kočevskega Roga so mu v partizanskih bolnišnicah vračali zdravje, nazadnje pa so mu odkrito, po partizansko povedali: »Lojze, za tvoje ranjene noge je premikov preveč, predolgi so nočni pohodi brigad.« Ni se takoj vdal. Hotel je izsiliti vrnitev v svojo brigado, toda kmalu je sam spoznal, da so hribi postali prestrmi, da jih ne more prehoditi z berglami.

Tako je prišel v invalidski pevski zbor, ki je bil prav takrat ustanovljen. Zadržal je puško, še bolj pa mu je služila partizanska pesem, ki je nikoli prej ni štel med kaj prida udarno pest. Vzljudil je Planino, tiho belokranjsko vas pod Kočevskim Rogom, kjer je začel svojo pojočo pot invalidski pevski zbor. S tovariši, ki jih je doletela enaka usoda, je skušal zatreti misel, da nikoli več ne bo vodil čete v boj za našega človeka. Sprva je pel negotovo, toda kmalu si je nabral izkušenj, ki jih je dirigent Karel Pahor razdal pevcem. Lojz pa je uporabil še svoje bojne in komandirske izkušnje, ko je prevzel poveljevanje nad zborom, ki je bil hkrati tudi vojaška enota. In oboje je opravljal resno.

Kje je napisano, da se moramo od prijateljev in soborcev poslavljati le z žalostjo in jokom? Hudo nam je, ker nisi več med nami, saj si bil vesel, iskrič, vlival si zaupanje in bil utelešena varnost. »Tam zadaj nekaj rožljaj«, si rekel ob ofenzivi belih na Belo krajino. »Pripravite se, jaz grem pa pogledat.« Vzel je nekaj borcev zdravih nog, si sposodil dva mitraljeza, pri Semicu nekoliko popokal in se vrnil. »Koširjeva mati naj brž kaj skuha, Korl pa bo eno udarno zaigral.«

Tam pri Otovcu pri Črnomlju smo sedeli na porušenem mostu, strmeli v daljavo in spregovorili o naših brigadah. »Kot tale porušen most sem«, je rekel Lojz. »Ne morem nazaj, na drugo stran, kjer moji tovariši bijejo boj brez mene.« Vedno je želel biti drugje, tam, kjer je bila njegova brigada. Kljub temu pa je imel zbor rad in se zanj trudil z vsemi močmi. Koncerti na položajih, v bolnišnicah, v osvobojenih vaseh in končno v Južni Italiji so mu dokazali, da je tudi s pesmijo prispeval k svobodi.

S kakšnim žarom je Lojze, naš komandir, po končani vojni oživljal razpušćeni invalidski pevski zbor in ima velike zasluge za njegov današnji sloves.

Lojz je bil eden izmed naših ljudi, naših borcev. S ponosom in častjo je nosil spomenico 1941. Tudi mi smo in bomo ponosni nanj. Hudobne misli ni bilo v njem, vse je hotel razumeti, vsem pomagati. Dobrota je bila njegova poglobljena lastnost. »Najmanj, kar človek lahko človeku da, je roka. To pa je veliko, če jo ponudiš od srca, brez žale in skrite misli.« To je bila ena izmed mnogih modrosti preprostega in poštenega delavca Lojza, našega tovariša in komandirja, ki mu je prezgodaj zdrsnila iz rok njegova partizanska pesmarica.

Just Miklavc

Šentpetrska vojašnica in njene jetnice

Že nekaj let se občasno srečujejo tiste, ki so bile v zadnji vojni od Italijanov zaradi osvobodilne dejavnosti obsojene na ječo in jo prestajale v zaporih in kaznilnicah »d'oltre confine«, se pravi v krajih za staro italijansko mejo. Svoje veliko srečanje so imele tudi tiste, ki so preživele nemška taborišča. V teh dveh velikih krogih, ki so segli tudi čez meje naše republike na Hrvaško, v Dalmacijo in Črno goro, pa niso bile zajete stotine tistih, ki so tudi okusile ječe, niso pa spadale ne v prvi ne v drugi krog. Predvsem pa so bila srečanja namenjena ženskam. Povsem so izpadli moški in najbrž bi bilo kar prav, če bi se tudi med njimi našla kakšna skupina, ki bi nekdanjih tovarišev za rešetkami, ne le v številnih ljubljanskih zaporih, ampak tudi v zaporih drugih slovenskih krajev tako pod Italijani kot pod Nemci. Malo domiselnosti, malo povpraševanja in močna želja po srečanju, pa bomo zbrali seznam velike vojske vseh tisočev jetnic in jetnikov (ki so jih okupatorji ali njihovi domači pomagali odnesli ali uničili). In bo toplo pri srcu vsem, ki se bodo srečali po desetletjih, kot je bilo toplo tistim, ki so se pred zadnjim ženskim praznikom zbrale v ljubljanskem klubu delegatov kot nekdanje »šentpetrske jetnice«.

Ko sta se lani v nekem zdravilišču srečali Mara RUPENA-OSOLNIKOVA in Vera HUTAR, sta menili, da bi bilo lepo, če bi se kdaj srečale tudi tiste, ki so se spoznale v zloglasni ljubljanski šentpetrski vojašnici. Vera je zavrtela nekaj telefonskih števil iz kroga nekdanjih jetnic »d'oltre confine« z vprašanjem, če so »izšle« iz šentpetrske kasarne. In če so, jim je naložila, naj se spomnijo vseh, ki so jih tam srečale in naj ji pošljejo njihove naslove. Seveda Veri ni bilo lahko, ko so se nanjo začeli usipati naslovi: kar hitro jih je bilo blizu sto. Se malo je ni prestrašilo, da mora razposlati toliko vabil, le na predvečer jo je zgrabila živčnost ob vprašanju, koliko nageljniov naj prinese, da bi jih bilo dovolj za vse udeležence.

Taša Čampa

Ada Klanjšek

Majda Peruzzi

Ob določeni uri in malo čez, je bilo omizje hitro premajhno, stolov premalo in nageljniov seveda tudi. Tolikšen odziv je bil izreden in potrdil, da so takšna srečanja še kako zaželjena: potrudile so se priti iz Beograda, Maribora, Jesenic, Celja, Vidmarice, Cerknice, Sevnice, z Reke.

Ob pozdravljanju in objemih tistih, ki so se spoznale ali se spoznale po desetletjih, smo s težavo luščile iz sedanjih obrazov tiste nekdanje – jih izluščile ali pa tudi ne. In tako si v večini primerov nismo bile znane, čeprav smo morda celo ob istem času »uživale« prisilno

streho neprijazne vojašnice, iz katere so se odpirala vrata v glavnem le na zasliševanja in mučenja, pred izredne vojaške tribunale in tudi na morišča. Na prostost najredkeje...

Posrečeni misli Mare Rupene-Osolnikove, ki je vodila srečanje, naj vsaka udeleženka pove, kdo je in kdaj je bila v šentpetrskem zaporu, se imamo zahvaliti za nekaj pretresljivih pričevanj o pogumu in neuklonljivosti, o iznajdljivosti, porojeni iz hotenja po prostosti, o skromnosti junakinj, ki so znale molčati in jo tudi zagosti oboroženim strahopetcem.

Iz dvainšestdesetih predstavitev naj povem samo o treh, kajti večina je bila redkobesedna. Raje je pokazala na kakšno drugo, kot npr. **Djurdja Flerè** na **Julko Lončarič**, ki da jim je bila tako močan zgled in je krepila njihovo moralo s tem, da je molčala, čeprav so jo hudomučili. Po tolikih desetletjih so ji vse pritrdile, da se navadno raje spominjamo veselih zgodbic, čeprav jih je bilo res malo, gorja pa obilo.

»V Šentpetru sem bila le slabo uro...«

S tem uvodom nas je presenetila **Majda Novak**, ko se je predstavila za Urško... Na kratko je povedala, kako so jo septembra 1943 po izdaji ujeli v ljubljanskem Tivoliju kot ilegalno »Alenko Gradišnik«, jo sedem dni mučili na škofjeloškem gradu in potem še štiri dni v begunjski samici. Devetega novembra 1943 so jo odpeljali v Ljubljano, kjer naj bi jo ustrelili. Bilo je že mračno, ko so jo gestapovci izročili domobrancem v šentpetrskih zaporih.

Splet sicer vsakdanjih okoliščin, ki jih je znala duhaprisotno izkoristiti v svoj prid, ji je končno po vseh mučenjih in dvakratnem neuspelem poskusu pobega v tretje le pomagal. Ko so jo gestapovci oddali, domobranci pa je še niso vpisali in je na zaboju za kurjavo čakala v sprejemni pisarni, da najprej vpišejo poln kamion na cesti natovorjenih priložitostnih aretirancev in tu raztovorjenih, je izkoristila gnečo, se izmuznila

na hodnik. Bil je najdaljši, kar jih je prehodila v svojem življenju. Pridružila se je neki ženski z otrokom, ki ga je prišla za roko in z njimi – kot da je njihova – odšla iz vojašnice.

Ko je ta **Majda Peruzzi**, »Urška« – »Alenka Gradišnik« iz Šiške, zdaj por. Novak, prihitela iz Beograda na to srečanje Šentpetrčank, jo je gnalo upanje, da bo med njimi tudi tista, ki ji je posodila dovolilnico za obisk in še otroka, s katerimi se ji je beg posrečil. Ko je zbrane vprašala, če je, se je zgodilo komaj verjetno: ena je počasi dvignila roko – bila je zdaj v Mariboru živeča **Slavka Ravnikar-Polutnik**, roj. **Cesar**, otrok pa je bil njen sin, takrat petletni **Marko**. Še Slavka je ni spoznala, živ pa je ostal spomin na njen beg. Objavljena fotografija Urške-Alenke-Majde je zgodovinska posebnost (po njej jo bosta morda spoznala slovenska zdravnik iz Kranja in Begunj, ki sta ji tedaj vsak po svoje pomagala). Po njenem iznajdljivem begu, brez sleherne načrtovane pomoči, je bilo seveda precej hrupa. Ko je v fotografiji ilegalke neki policaj spoznal pravo Majdo Peruzzi, so fotografijo povečali, razmnožili in obljubili nagrado za živo ali mrtvo. Policaji in agenti so lovili Majdo po vsej Ljubljani. Dobili je niso. To fotografijo pa ji je po osvoboditvi prinesel nekdanji policaj, ki jim je po vojni prinašal pošto.

Con tutta la roba...

je pomenilo: spravi vse, kar imaš, greš na pot. Kam – boš že videl! Ta »con tutta la roba«, ki je stresel vsakega jetnika, je bil namerjen sedemnajstletni **Taši Čampa**, por. **Kuhar** in njeni mami iz Predjamske v Rožni dolini, ki so ju prijeli novembra 1942 v zvezi z znanim Gabrenjevim procesom. Mnoge iz ljubljanskega centra so tedaj pozapri. Taša in njena mama, sicer aktivistki, pa s tem primerom nista imeli skupnega nič drugega kot to, da je bila Gabrenjeva delavnica in fotografski atelje, v katerem sta bili Taša in

mama zaposleni, slučajno na istem dvorišču (na sedanjih Cankarjevi). Sicer so iz tistega ateljeja res romale prve fotografije s strelišča talcev na osvobojeno ozemlje, a tega policija ni izvedela. Ko so ju potem nekega dopoldneva poklicali »con tutta la roba«, sta živčni zbirali svoje stvari, živčni v negotovosti, kam: zasliševanje, taborišče, tribunal? Z vsem sta računali, le z enim ne: da ju bodo naglani po stopnicah v garde-robo, kjer jima bodo izročili odvzete stvari in ju odslovili. Nerodno sta se oblačili in obuvali in mama, ki je bila visoka in močna, je nehote pahnila za svojim hrbtom stoječega majhnega in zavaljenega marescialla, da se je zvalil po stopnicah. Z naperjenimi revolverji so mu drugi pritekli na pomoč, misleč, da gre za upor, napad... Taša in mama pa v tisti zmedji v dir na prosto in vse do franciškanskega mostu nista opazili, da dirjata z nezavezanimi čevlji...

Sprostitutkami

so se srečevale številne politične jetnice. To je bila oblika poniževanja in tudi vohunjenja. Tako se je godilo tudi **Adi Klanjšek**, ki so jo 29. 3. 1942. aretirali kar v bolnišnici, uro pred nevarno operacijo v Slajmerjevem domu. Zdravniki so dolgo zadrževali izročitev, nazadnje pa je le morala na 4. oddelke (za kožne in venerične bolezni), kjer so imeli tudi sobe za zdravljenje prostitutk. Julija 1942. je bila obsojena v procesu znanih ljubljanskih športnikov, ki so jih »počastili« s ponudbo, da takoj umaknejo tožbo in sodbo, če privoli, da bodo oskrbljeni z vsemi življenjskimi ugodnostmi, trenirali v Rimu in nastopali za Italijo. Vsi so rekli: ne! Na njen 24. rojstni dan so jo s transportom moških pripeljali v Trst k jezuitom, spet v celico prostitutk, ki so prav tedaj uprizorile temperamenten prepri in pretep. Sredi te interne jetniške predstave so jo oblivale solze; ne solze žalosti ali obupa – imela je rojstni dan. Bila je mlada žena, mati šestletnega sina, borka za osvoboditev svojega naroda – sredi tega tujega, neznanega okolja. In je zaključila pripoved: »Morda se je prav to nenehno srečevanje s prostitutkami v zaporih oblikovalo v kasnejši poklic socialne delavke?«

Pridružite se!

Kaže, da se bodo šentpetrske jetnice spet zbrale, zato upajo, da se bodo njihovemu vabilu odzvale tudi tiste, ki so bile zdaj zadržane. Želijo tudi, da bi svoje naslove in druge podatke sporočile še vse tiste, ki jih dosedanje iskanje ni doseglo. Sporočajte na naslov: **VERA HUTAR**, 61000 LJUBLJANA, Adamičeva 8, tel. 558-780.

Nina Korene

Pod reflektorjem

Čas, ki živi: partizanske smučarske tekme

TV sobota, 18. marca 1978

TV sobota, 18. marca 1978

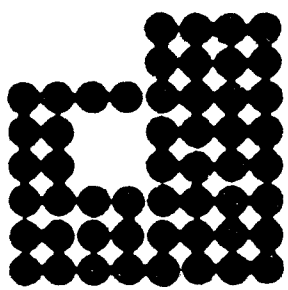
Cerkno je bilo na prehodu iz 1944 na 45. leto resnična partizanska metropola. Poleg visoke organiziranosti naše vojske so bile urejene že civilne zadeve, ki so pomagale dajati podobo resnično osvobojenega ozemlja. Takrat je bila že redna avtobusna zveza med Cerknim in Gornjo Trebušo, 260 km telefonskih linij, 6 telefonskih central, gradbeno podjetje Novgrad, zgrajeni so bili mostovi, vzdrževali so 52 km cest, poleg mizararske delavnice je bila še mehanična in radioelektrična delavnica in take za popravilo orožja. V bolnišnici so zgradili novo pralnico, kopalnico s toplo in hladno vodo in še in še bi lahko naštevati.

Ustavili se bomo pri organizaciji in formaciji smučarskih vodov. O tem bo v oddaji govoril tovariš Ažman.

Tekme so se začele v soboto, 20. januarja 1945 s patroljnimi teki in se nadaljevale v nedeljo z veleslalomom in skoki. Za organizacijo je imel največ zaslug štab 31. divizije, predvsem pa komisar Ivan Franko-Iztok in komandant Evgen Matejka-Pemc, ki je bil tudi pokrovitelj tekmovanja. Tekmovalna steza je bila dolga 600 metrov, 300 metrov je bilo višinske razlike, posejana pa je bila z 18. vratci. Dolžina skokov pa je bila največ 31 metrov. Smučarski klub ETA – ta vsako leto prireja v Cerknem smučarske tekme – je bil ustanovljen leta 1971. Zanj so bili vedno največji problemi kadri: vzgojitelji, vaditelji, izurjeni trenerji. Svojo dejavnost namenja predvsem vzgoji mladih, poleg tega pa prireja tudi vadbo in izlete za starejše smučarje. Tovariš Štremfelj pred koncem oddaje pravi takole: »Taka naša srečanja so res potrebna. Saj se srečujemo borci, ki smo bili takrat med seboj tesno povezani. Želim, da bi bila taka prireditev res tradicionalna...«

V oddaji bodo govorili borci, smučarji, organizatorji iz ETE. Vse skupaj pa je v oddaji zbral Tugo Klasinc, ki je bil v osvobojenem Cerknem član igralске skupine.

Draga Rogl-Ivančič

DELO
Časopisno
in grafično
podjetje, Ljubljana

Tiska časopise, revije, knjige,
publikacije, razglednice,
prospekte in reklamne
tiskovine.

Izdeluje enobarvne in
večbarvne klišeje v
najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je
specializirani obrat za
večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica. Izdaja osrednji
slovenski dnevnik »Delo«,
Telex, štirinajstdnevnik Naši
razgledi, revijo Avto, revijo
Stop, revijo Jana, Zabavnik.

TO-MO-DI

TOPLI MONTAŽNI DIMNIK Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 50103-601-23238

TRGOVSKO PODJETJE
nama
LJUBLJANA

Vodilno geslo v
Sloveniji

- za družino,
- za stanovanje,
- za gospodinjstvo,
- za šport in oddih

VSE BLAGO V
ENI HIŠI
VELEBLAGOVNICE

V Ljubljani, Kočevju,
Škofji Loki, Velenju,
Slovenj Gradcu, Ravnah
na Koroškem, v
Cerknem in v Žalcu

TRGOVSKO PODJETJE
nama
LJUBLJANA

region

**REGION —
PROJEKTIVNI BIRO** p. o.

68250 Brežice, Cesta prvih borcev 11 — telefon 068-72266

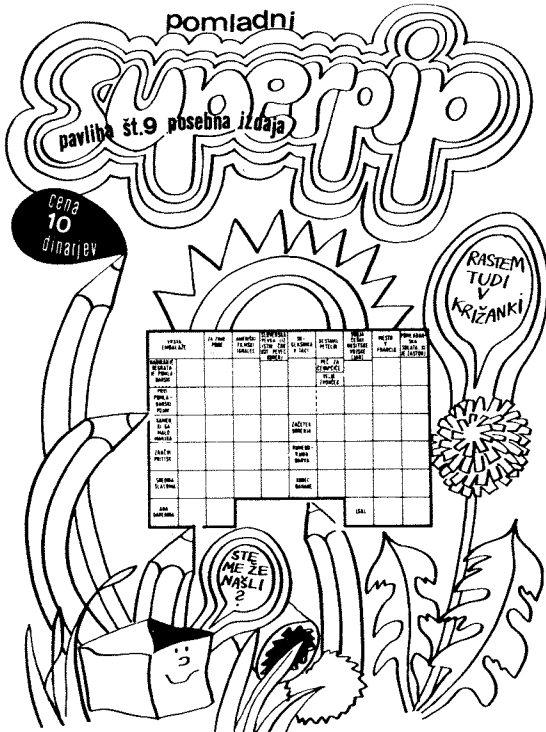
Projektira vse vrste visokih in nizkih gradenj

DIMNIKARSKO PODJETJE
Ravne na Koroškem, Prežihova 17.

— dimnikarske usluge

Reševalci križank
pozor
Izšel je

pomladni

KOVINASTROJ

TOVARNA GOSTINSKE OPREME

61290 GROSUPLJE, ADAMIČEVA 36. — TELEFON: (061) 771-411 771-026

61290 GROSUPLJE
Adamičeva 36
telefon: /061/ 771 - 411
771 - 026

IZDELUJEMO, MONTIRAMO IN PROJEKTIRAMO OPREMO ZA VSE TIPE KUHINJ,
SLAŠČIČARN, SAMOPOSTREŽNIH RESTAVRACIJ IN DRUGIH GOSTINSKIH ALI
SORODNIH OBRATOV.

IZDELUJEMO TOPLOTNE, HLAJENE, NEVTRALNE IN KOMBINIRANE ELEMENTE,
TOČILNE IN DRUGE PULTE, SAMOPOSTREŽNE IN OSTALE LINIJE

VRŠIMO RAZNE USLUGE

VSI NAŠI ELEMENTI SO IZ NAJKVALITETNEJŠE — NERJAVEČE — INOX PLOČE-
VINE

LASTNI PROJEKTIVNI BIRO

CENTRALNA SERVISNA SLUŽBA

V Otrobovcih je bil avgusta 1944 ustanovljen loški odred

Borci nekdanjega loškega, pozneje soškega odreda, so ustanovili izvršni odbor, ki bo poiskal pravo mesto loškemu odredu med drugimi slovenskimi partizanskimi enotami.

Iniciativni odbor loškega odreda na čelu s tovaršem Antonom Bavcem-Cenetom je v lanskem letu uspel oživiti svoje delovanje. Pripravil je predlog občinskemu odboru ZZB NOV Cerknica za podelitev domicila, kar je občinska skupščina na svečani seji 19. oktobra 1977 tudi sprejela. V začetku februarja letos je iniciativni odbor povabil 33 borcev in bork nekdanjega Loškega odreda. Zbralo se je sedemnajst borcev, med njimi pet tovarišic iz nekdanje ženske čete loškega odreda ter predstavniki slivniškega bataljona, ki je bil v okviru loškega odreda v snežniških gozdovih.

Na sestanku so iz širšega odbora izvolili izvršni odbor, katerega predsednica je postala Tončka Drobnič, njen namestnik pa Stane Šega, oba iz Grahovega pri Cerknici. Stavili so tudi kratek program dela domicilnega odbora v letošnjem letu, ko naj bi pripravili tovariško srečanje vseh borcev in bork loškega odreda. Srečanje bo predvidoma v začetku septembra v Otrobovcih, kjer je bil loški odred ustanovljen in od koder je prišel na Primorsko. Takrat naj bi odkrili tudi spominsko ploščo in razvili domicilni prapor. Do takrat pa bo treba pripraviti seznam vseh še živih borcev in bork kakor tudi padlih in umrlih, kar nikakor ne bo lahko delo. Pri odboru so sestavili tudi posebne komisije, ki naj bi začele priprave za izdajo monografije o loškem odredu.

Odred je bil ustanovljen 27. avgusta 1942

Po veliki sovražnikovi ofenzivi julija 1942 je bilo v snežniških gozdovih več partizanskih čet, kot v bivšem notranjskem odredu, ki so prestale sovražnikovo ofenzivo in se pripravljale za nove akcije. Glavni štab NOV in POS je ukazal, da se iz teh čet in iz čet, ki so bile na Primorskem, sestavi loški odred. Že ob ustanovitvi 27. avgusta 1942 je odred dobil posebno nalogo, da se po tem, ko se bo organizacijsko okrepil, v celoti premakne na Primorsko

in preimenuje v soški odred. Sestavljen je bil iz 1. in 2. bataljona, ki je deloval s štabom v Otrobovcih, kjer je bilo takrat tudi civilno taborišče. Tam je pozneje nastal slivniški bataljon. Kot tretji bataljon je po ukazu glavnega štaba NOV in POS prišel v loški odred še primorski bataljon Simon Gregorčič, ki je s svojimi četami deloval na Primorskem.

Na območju občine Cerknica je loški odred deloval le dva meseca, vendar je bilo njegovo delovanje prav v tem kritičnem času po sovražnikovi ofenzivi še posebej pomembno. Okupatorji in domači izdajalci so namreč trdili, da so partizanske enote uničene, začeli so organizirati prve obojene vaške straže v Loški dolini, tako imenovano »milizio volontario anticomunista« (prostovoljna protikomunistična milica), streljali so ujetih partizane in sodelavce OF itd. Mislili so namreč, da so narodnoosvobodilno gibanje dokončno uničili.

Prva akcija in pot na Hrvaško

Loški odred je 3. septembra 1942 izvedel prvo večjo akcijo. Napadel je italijansko postojanko v Starem trgu, hkrati pa še vse vasi, kjer so bile obojene »straže«, se pravi belogardisti. Napad je bil zelo uspešen in pomemben, saj je fašistom in belogardistom pokazal, kako zmotno je njihovo mnenje, da so partizane uničili. Po tej akciji so celo govorili, da so prišli partizani s Hrvaške, vendar so se morali kmalu sprijazniti z resnico, saj se je povečal odpor vseh ljudi, partizani pa so postali še bolj borbeni.

Po prvi akciji je loški odred odšel v Gorski Kotor. Tam je skupaj z borci primorsko-goranske operativne cone napadel italijanske fašiste med Brinovo drago in Ravnicami, jim povzročil velike izgube ter jih pognal v beg. Odred se je tam zadrževal nekaj dni, navezal tesne stike s hrvaškimi partizani ter tako poglobljal bratrske odnose med narodi Jugoslavije. Ob tabornih ognjih so poleg poslušanja kulturnega programa govorili tudi o skupnem

boju proti sovražniku za nacionalno in socialno osvoboditev. V imenu hrvaških partizanov je govoril komandant primorsko-goranske operativne cone Veljko Kovačević, v slovenščini pa politični komisar loškega odreda Dušan Pirjevec-Ahac.

Fašisti so zvedeli za odhod loškega odreda v Gorski Kotor, zato so hoteli uničiti njegov izvir hrane na poljih ob požgani vasi Babna polica, od koder so Italijani odgnali vse prebivalce v internacijo na Rab. Odred je bil o tem obveščen, zato se je hitro vrnil v Otrobovec. Prvi bataljon je takoj odšel v zasedo na Babno polico, kjer naj bi napadel fašiste. Vnel se je hud boj. Ljudje, ki so jih Italijani prignali iz doline, da bi pobrali poljske pridelke, so hitro zbežali, fašisti pa so poklicali na pomoč enote iz Rakke in Cerknice. Takoj ko se je začel spopad, je drugi bataljon loškega odreda odšel na pomoč prvemu in prišel še pravčasno na položaje. Italijani so hoteli obkoliti prvi bataljon, vendar so prišli pred položaje drugega. Partizani so jih pustili, da so se jim fašisti približali, nato pa so z močnim streljanjem udarili po njih. Prve vrste so bile pokošene, drugi pa so hitro zbežali nazaj. Tudi odred je imel enega mrtvega ter več težko ranjenih. Med njimi je bil tudi komandant 1. bataljona, narodni heroj Ivo Slavic. Obležal je nezavesten. Fašisti so mislili, da je mrtev, zato so mu sezuli čevlje in ga slekli. Pri tem mu je palec noge ostal v čevlju, ker ga mu je odtrgala mina. Pustili so golega in težko ranjenega in takšnega je našla patrulja odreda.

Fašisti so se pod zaščito minometov in težkih mitraljezov umaknili ter nosili s seboj ranjene in mrtve. To je bila ena največjih partizanskih bitk leta 1942 na tem območju. Odred je še miniral železniško progo med Rakom in Ivanjim selom ter uničil lokomotivo in nekaj vagonov z vojaškim materialom. Razbil je tudi novo postavljeno belogardistično postojanko v vasi Kozarišče, ki ni bila več obnovljena. Pomembno je, da je odred izvedel vse te akcije takoj po sovražni ofenzivi in s tem ljudem

vrnil upanje v zmago nad okupatorjem in domačimi izdajalci.

Pot na Primorsko

Odred se je na podlagi prejšnjih izkušenj pohodov večjih partizanskih enot dobro pripravil za odhod na Primorsko, kamor je krenil 20. oktobra 1942. Pot je vodila iz Otrobovca čez bivšo jugoslovanskoitalijansko mejo, vendar se v njeni bližini ni zadrževal, ampak se je ustavil šele v Volčji dragi v Brkinih. Tam je bila prva zveza s terenci in kurirji, ki so pričakovali odred. Ti so potem vodili odred do Podrage pri Vipavi, kjer je čakal komandant odreda, narodni heroj Mirko Bračič, ki je odšel nekaj dni pred odredom, da je pripravil sprejem in določil nadaljnje naloge. Domači terenski delavci so storili vse, da bi čimbolje sprejeli borce in borce, ki so prišli na Primorsko, da bi jim pomagali v boju proti fašizmu. Zelo dobro so poskrbeli tudi za hrano in druge potrebščine, saj so bili borci močno izčrpani.

V Podragi je bil prebran tudi ukaz, da se loški odred z vsemi borci in borkami na Primorskem preimenuje v soški odred. Od takrat naprej se je narodnoosvobodilno gibanje močno razmahnilo. Enote so se množile, sestavljenih je bilo več odredov, precej prostovoljcev pa je odšlo v partizanske enote v notranjost Slovenije.

Mnogi borci in borce loškega odreda so na Primorskem darovali svoja življenja. Večina preživelih borcev je bila ob osvoboditvi na odgovornih položajih komandantov divizij, brigad in bataljonov. Vse to pa pove, da je loški odred s svojim odhodom na Primorsko izvedel zgodovinsko nalogo pri razmahu narodnoosvobodilnega gibanja na Primorskem. Zadnji čas je že, da njegov pomen pravilno ovrednotimo in damo loškemu odredu mesto tudi med drugimi enotami tako na tovariških srečanjih, proslavah, spominskih obeležjih in končno tudi v knjižnici NOV in POS.

Franjo Bavec-Branko

Borcem Briško-beneškega odreda, operativnega štaba za zapadno Primorsko in kobariškega vojnega področja

Pripravljamo izdajo zgodovine Briško-beneškega odreda odnosno operativnega štaba za zapadno Primorsko in kobariškega vojnega področja. Želimo, da bi imela knjiga kot priložo čim bolj popoln spisek bork in borcev (živih in mrtvih) omenjenih enot! Zato prosimo borke in borce omenjenih enot za pomoč: **pošljete naj spisek sobork in soborcev, ki se jih spominjajo in s katerimi so bili skupaj v omenjenih enotah.** Imena naj bi bila po možnosti dopolnjena s podatki o letnici rojstva, partizanskim imenom, z funkcijo, časom v katerem je bil borec ali borka v enoti, sedanjí naslov, oziroma kje in kdaj je kdo padel.

Podatke pošljite na naslov: **Ljubo Straus, Kogojeva ul. 1/IV-41, 61000 Ljubljana.**

Drobne informacije dobite pri domicilnem odboru ali odboru svoje sekcije.

DOMICILNI ODBOR BBO

Borcem Cankarjeve in Gubčeve brigade

Borce Cankarjeve in Gubčeve brigade vabimo na **že tradicionalno srečanje v počastitev petintridesete obletnice velike zmage obeh brigad v Jelenovem žlebu, ki bo v soboto, 25. marca ob 15. uri, v Domu JLA v Ribnici.**

Ribnica ima dobre avtobusne zveze, zato posebno prevoza ne bomo organizirali! Iz Ljubljane odpeljejo avtobusi ob: 12.15, 12.45, 13.15, 13.45 in 14.15 uri, zadnji avtobus iz Ribnice pa ob 20. uri.

Na svidenje v Ribnici!

ODBORA GUBČEVE IN CANKARJEVE BRIGADE

Pohod na Porezen – 26. marca 1978

Planinsko društvo Cerčno s sodelovanjem ZB NOV Cerčno in domicilnimi odbori gorenjskega vojnega področja, devetnajste brigade Srečka Kosovela, inženirijskega bataljona 31. divizije **letos že tretjič organizira skupinski pohod na vrh Porezna (1632 m).**

Namen pohoda je počastiti spomin na boj, ki je bil 24. marca 1945 na tem pogorju, vodile pa so ga naslednje enote: devetnajsta slovenska udarna brigada Srečka Kosovela, enote gorenjskega vojnega področja in inženirijski bataljon 31. divizije – z mnogo močnejšim sovražnikom in domačimi izdajalci.

Pohod bo 26. marca 1978 z zbirališčem na samem vrhu pri spomeniku ob 11. uri, kjer bo prižig žare, polaganje vencev in krajša spominska slovesnost.

Iz Cerkna je organiziran odhod ob 7. uri v spremstvu vodičev in osebja prve pomoči ob vsakem vremenu. Dobro označena pot vodi prek soteske Davče–Vrhovca in je lepo speljana na vrh Porezna (2 in pol do 3 ure prijetne hoje). Dostop na Porezen je tudi iz smeri Petrovo Brdo in Baške grape (iz teh smeri ni organizirana vodniška služba, poti pa so dobro označene).

Istega dne ob 15. uri je spominska slovesnost pri spomeniku v Jesenici pod Poreznom, kjer so borci iz bitke na Poreznu ujeli, mučili in ustrelili. (Udeležence pohoda iz primorske smeri, kot tudi druge vabimo, da gredo ob povratku s Porezna v Jesenico in se udeležijo tega slavlja.)

Vsak udeleženec pohoda prejme na cilju: – za prvi pohod izkaznico; za dvakratni pohod bronasto značko; za štirikratni pohod srebrno značko; za šestkratni pohod zlato značko.

V izkaznico vpišejo tudi datum udeležbe in evidenco o dodelitvi značke.

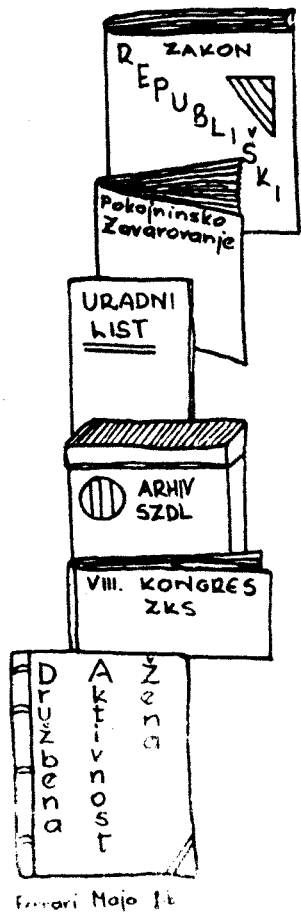
Upoštevati pa je treba, da sneg lahko še zapade in da je treba biti na to pripravljen (tudi hrana iz nahrbtnika). Topel čaj bo na razpolago v koči. Vse udeležence opozarjamo, da je koča pod snegom in bivanje v njej ne bo mogoče.

Na pohod vabimo borce imenovanih enot, ki so se leta 1945 borile na tem pogorju, pripadnike JLA, SLO, planince, tabornike, svoje padlih in ustreljenih ter drugo prebivalstvo tega področja.

Na svidenje na Poreznu, 26. 3. 1978!

Za pripravljalni odbor:
JANKO URBANČ

Če je mama delegatka...

Moja mama je delegatka. To zame ni prav imenitna stvar. Včasih gre tudi po večkrat na teden v Ljubljano. Gre že zgodaj zjutraj, vrne pa se okrog treh ali štirih popoldne. Kadar je v Ljubljani, se sploh nima časa ukvarjati z menoj. Jaz pa želim, da bi več uric prebila ob meni. Večkrat sem že rekla, da bom v to presneto Ljubljano poslala pismo, v katerem bom povedala, da imam mamo zelo rada in kar preveč potuje. A kaj vem, ko ne vem naslova! Če pa bi dala pismo mami, bi ga gotovo ne oddala.

Rekla bi mi, da je delegatka tudi za to, da bom jaz lepše živela.

Nekoč je bila pri nas neka mamina sodelavka. Potočila sem, kako sem večkrat sama. Vprašala sem tudi, zakaj mora biti delegatka prav moja mama. Pa mi je odvrnila: »Tvoja mama je pametna in ljudje ji zaupajo, jo imajo radi – zato so jo tudi izvolili.« Ampak še vedno se sprašujem, zakaj prav moja mama in zakaj nima te odgovornosti kakšna druga ženska, ki nima otroka.

Ali pa bi bilo morda pametneje, da bi bile volitve vsake dve leti. Spominjam se, da je bila ta tovarišica pri nas pred novim letom. Mama je sedela pri šivalnem stroju. Vprašala jo je, kaj šiva. Slučaj-

no sem slišala. »Moram se oddolžiti hčerki, ker me tako malo vidi!« je odvrnila mama. »A tako?!« so se mi usta razširila v nasmeh. Bila sem vesela, da sem dosegla vsaj to, da mama ve, koliko jo potrebujem. Od takrat, vsaj meni se tako zdi, želi biti več z mano in skoraj vsakokrat, ko gre v Ljubljano, mi prinese ploščo.

Zdaj je mami potekel štiriletni rok... No, pa nikar ne mislite, da sem tako strašansko huda. Saj sem na mamico, ki je delegatka, zelo ponosna.

ANKA KRPAN
Osnovna šola Solkan,
Solkan

KRAMLJANJE KRAMLJANJE K

Najmlajši iz Mojstrane so za kramljanje, tako pravijo:

»Veseli smo bili, če že ne rečem ponosni, ko smo v februarju prebirali naš časnik TV 15,« tako pravijo. »Kakšno navdušenje za delo je sedaj med nami! Mapa je polna prispevkov. Začeli smo tudi razmišljati o tem, kako bi izdali posebno številko šolskega glasila z naslovom Pripovedovali so nam, pa nam zaenkrat delajo preglavice še tehnične težave.«

In kakšno je potem šele naše navdušenje, ko preberemo tisto »naš časnik TV 15«, si pa, dragi mladi Mojstrani, lahko mislite! Tudi Tomaževega prispevka in fotografije spomenika narodnoosvobodilnega boja v Dovjem sem bila zelo vesela. Vrnila jo bom. Seveda jo bom vrnila! Če gre za album spomenikov naše slavne preteklosti toliko prej.

Pa še to so zapisali:

»Ob petnajstletnici izhajanja TV 15 se člani novinarskega krožka pridružujemo številnim čestitkam in priznanjem, ki jih je vaše uredništvo prejelo konec januarja. Tudi mi si bomo prizadevali, da bo začeta pot naših revolucionarjev lepša in trajnejša.«

Da si to še kako prizadevate, tudi s sodelovanjem na mladinski strani TV 15, je bilo na naši jubilejni proslavi, še posebno poudarjeno. Seveda ne samo za vas, te besede so bile namenjene prav vsem, ki že več kot deset let sodelujejo z nami.

Lepo pozdravljeni!

Milena

KRAMLJANJE KRAMLJANJE K

V kazenskem bloku

»To, da smo si med seboj pomagale, nam je lajšalo trpljenje!«

To zgodbo iz težavnih dni nacistične okupacije sem zapisala po pripovedovanju tete Silve, ki živi na Bledu:

»Skupaj s Terezijo so naju nacisti z mnogimi moškimi vred odpeljali z Bleda do Celovca. Tu smo ostale le nekaj dni, nato smo nadaljevali pot do Münchna, kjer so naju ločili od moških, ki so odšli v Dachau. Naju so potem odpeljali preko Regensburga, Nürnberga in Hannovera do Hamburga. V tem zaporu je bilo še kar lepo in čisto, celice pa podobne sobam. Med potjo so se nam priključile jetnice iz raznih zaporov in tako nas je v Ravensbrück prišlo več kot sto. Slovenki sva bili le medve.

Po prihodu v taborišče so naju dodelili v barako, ki je imela številko sedem, in tu sva ostali le nekaj dni.

Moje prvo delo je bil raznašanje hrane in premoaga po barakah. Ko smo nekoč delali v kleti, sta dve Nemki, ki sta svoji posodi že napolnili s premoagom, odšli na stopnišče. Druge smo čakale v kleti, dokler niso bile vse posode polne. V tem je prišla paznica. Ko je videla dve jetnici brez dela, je mislila, da se skrivata in nočeta

delati. Zatožila nas je višji paznici. Ta je odredila, da mora vsa kolona (dvajset jetnic) v »kazenski blok«. Tudi pojasnilo nadzornice Poljakinje ni nič pomagalo. Izrečene kazni niso hoteli preklicati. Za kazen smo morale vsak dan stati ob bunkerju brez vsake hrane, zvečer pa so nas odpeljali v »kazenski blok«. Paznica se je izmazala, čeprav je bila največ kriva. Ko smo namreč skladale, se je nekam zgubila in je tokrat ni bilo zraven.

Nadzornica v »kazenskem bloku« je bila Nemka, kriminalka. Bila je huda, dobna ženska. Nič boljše niso bile tudi druge sojetnice, povečini kriminalke in ženske slabe morale ter nekaj Poljakinj, ki so prej delale v kuhinji. Med njimi sem bila edina Slovenka. Kasneje je prišla še Frančiška Eržen iz Sovodnja nad Škofjo Loko. Zaprljo so jo kot kriminalko zaradi ilegalnega prehoda čez jugoslovansko-italijansko mejo, v resnici pa je partizanom nosila hrano. Ker je hotela iz taborišča pobegniti, so jo zaprli za en mesec v samico, ji odmerili petindvajset udarcev z jermenom, nato pa so jo poslali v »kazenski blok«. Na rokavu je

imela poleg trikotnika in številke prišit še bel krog z rdečo piko na sredini. To je bil znak za tiste, ki so pobegnile.

Nas dvajset so obsodili na šest mesecev »kazenskega bloka«; če bi se katera v tem času kaj pregrešila, bi ji kazen podaljšali in jo poslali v »samico«.

»Kazenski blok« je stal v sredini prve vrste barak, obdan je bil z visoko žico in okna barake so imela motna stekla. Zbor smo imele pred blokom in ne na taboriščni cesti kot druge jetnice. Hrane je bi-

lo tu še manj, opravljale smo najtežja in najgrša dela. Delati smo morale tudi ob praznikih in nedeljah. Ko smo korakale na delo ali se vračale, smo morale prepevati nemške pesmi. Najhuje je bilo to, ker nisem znala nobenega tujega jezika in se nisem mogla z nobeno pogovarjati. To je bilo huje kot telesno trpljenje, ker sem bila tako osamljena.

Najprej sem z ladje razkladala opeko, ki so jo potrebovali pri zidanju hišic za paznike. Hrapava opeka mi je posnela kožo s prstov tako močno, da so

hudo krvaveli in me pekli. Nekatero jetnico je pa na soncu tako močno ožgalo, da so imele roke in noge polne mehurjev. Ciganke, ki jih je bilo kar veliko, so si vsaj priskrbele nekakšne cunje. Hudo je bilo tudi to, ker nisem znala po nemško povedati in prositi, da bi šla rada na potrebno. Zato sem prisluhnila Nemkam, kako govorijo in sem kar ponavljala za njimi. Pozneje sem se že lahko pogovarjala s Poljakinjami in s Čehinjo, pa mi je bilo nekoliko lažje.

Tu je dogodek, ki ga ne bom nikoli pozabila: Ko smo razkladale premog, je Poljakinja Hana le za hip postala in že je paznica nanjo naščuvala psa, ki ji je močno razmrcvaril roko. In kako smo bile lačne! Ko smo razkladale krompir, smo ga skrivaj jedle kar surovega. Paznice so to strogo prepovedale, ker so jetnice, potem pogosto obolevale. Postale so vodenične, vse zabuhle in so kar padale po tleh. Zato so bile za delo nesposobne.

Tistim, ki so bile že dalj časa tu, se je bolje godilo. Vselej so se znale zriniti k lažjemu delu. Naj povem, da je bilo pri razkladanju delo v notranjosti ladje najtežje. Iz trupa ladje smo morale metati tudi

premog po dva metra visoko v zrak in to v samokolnice, ki so stale na deskah zunaj ladje.

Življenje v »kazenskem bloku« so nam grenile predvsem kriminalke, ki so bile surove. Rade so tudi tožarile in kradle. Iz te hude duševne stiske me je rešilo le to, da so nekako v avgustu prišle v blok še štiri Slovenke: Julka Dermastja, Pavla Cedilnik, Lojzka Sorčan in Mici Kocjančič. Semkaj so jih poslali zato, ker je neka Poljakinja v kuhinji kradla. Zdaj smo imele tovariško skupino. To, da smo si med seboj pomagale, nam je lajšalo trpljenje! Še posebej moram omeniti materinsko skrb Lojzke Sorčane. Čeprav je bila sama lačna, si je od svojega skromnega obroka kruha pritrgovala in ga dajala mlajšim, slabotnejšim. To je bilo v tistih dneh izredno požrtvovalno dejanje.

Ko sem po šestih mesecih prebivanja v »kazenskem bloku« prišla na jugoslovanski blok številka sedem, sem imela občutek, da sem prišla v svobodo.

SAKIKI KLJUČANIN
Osnovna šola
Toneta Čufarja
Jesenice

Miro Avpič, sedmi razred Osnovne šole Kočevje:
BRATJE LE K SONCU SVOBODE

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORIPOGOVORI

Da bi bilo življenje en sam sončen dan

Josip Logar-Božo

Rekel mi bo: »Zdaj ne utegnem. Pred durmi so volitve. Ob dvanajstih imam sestanek; saj veš, da sem delegat v družbeno-političnem zboru in podpredsednik občinskega odbora ZZB NOV Ljubljana-Šiška!« Jaz pa... ne bom se dal ugnati! Če bi začel govoriti o športu, o motorizmu..., v tem tiči njegova večna ljubezen. Logarjevi so bili športna družina in srečna tudi, sami, »sokolaši«. Trije sinovi so bili ponosni mladeniči, ponosni tudi na mater in očeta strojevodjo. Mati je bila vrsto let zaposlena v ljubljanski tobačni tovarni, oče pa je leta 1943 zapustil železniške tračnice in odšel med partizane. Josip je odšel tik pred začetkom vojne v uk za trgovskega pomočnika. Toda še preden je spoznal vse poklicne veščine, se je vključil v narodno zaščito na območju Rožne doline v Ljubljani. Delal je v trojki, ki jo je vodil Ante Ivkič-Mato. Tovariši so se sestajali pri Mariji Pezdir, poročeni Carle, na cesti sedem. Akcije? Josip se vseh verjetno ne bi spomnil. Morda bi mi omenil prenos orožja na območje Dolomitov. Prva akcija, ki jo je vodila VOS, je bila septembra in druga oktobra leta 1941. Januarja v naslednjem letu je odšel s skupino 25 organiziranih mladincev med partizane v Dolomite. Imel je osemnajst let; morda premalo, da bi lahko govoril o posebno razviti revolucionarni zavesti in dovolj, da se je zavedal svoje nacionalne pripadnosti. In pri tem je imela spet posebno vlogo družba »sokolašev«. Še vedno se živo spominja prvega dne prihoda italijanske vojske v Ljubljano. Še vedno ima pred očmi priletnega možakarja, ki se ni mogel pravočasno umakniti s ceste. Dva, ki sta prišla z orožjem in terorjem deliti kulturo slovenskemu narodu, sta ga pobila s pestmi.

Dolomiti v letu 1942. Pripravljala šola na Samotorci, spoznavanje orožja, vojaških veščin. »Sokolaši« so se spet odrezali. Med partizane so jo mahnili, kot bi odšli na trening. Prijateljstvo je rodilo neponovljivo tovarištvo. Mar res in zakaj neponovljivo? Če bi govoril Josip o svoji največji življenjski izkušnji iz obdobja NOB, bi govoril prav o tovarištvu. Dandanes ga

človek pogosto pogrša, kot so partizani v tistih letih pogršali sol in zabelo. Pa te vprašajo: mar takrat niste poznali zavisti, karierizma, nepoštenosti? Da, tudi takrat nismo bili brez človeških slabosti, toda odpravljali smo jih sproti in zdi se, da tudi uspešno. In Josip bi razmišljal naprej: »Verjetno smo v rani mladosti, po naši oboroženi revoluciji, izpustili iz rok tiste ključne politične prijeme. Človek se s ponosom in nekakšno nostalgijo spominja enotne volje, skupnega hotenja po zmagi, po udarniškem delu. Tam nekje pri letu 1955 se je ta vna nekako ohladila. Skupnost je napadel individualizem. Resnica je, da smo postali pogosto žrtev materializacije tudi nekdanji udeleženci NOB. Mislim, da smo lahko borci najbolj nesrečni, kadar opazimo, da nam življenjsko ugodje krha dragoceno tovarištvo, ki smo ga skovali v tako težkih časih...!«

Dovolj, da se lahko vrne šestindeset let nazaj. Marca je bilo, ko se je odpravil z večjo skupino partizanov proti Gorenjski. Okrepili naj bi Cankarjev bataljon. V Vinharjih v Poljanski dolini so bili izdani in napadeni. Najtežje je prešteti mrtve tovariše; sedem jih je bilo. Po napadu se je skupina razdelila. Del borcev je odšlo proti Jesenicam, ostali pa so se z Jakom Moharjem Molkom vrnili v Dolomite. Tudi Josip. Priključili so se Škofjeloški četi, ki je bila v tistem času napadena na Jamniku. Na Ključu so ustanovili novo četo in se v drugi polovici marca vrnili na Gorenjsko. In tako do avgusta 1943, do formiranja Prešernove brigade. Fant moj, bi rekel nekdanji partizan Božo, če bi hotel nizati primere tovarištva, bi ti moral opisovati našo Škofjeloško četo. Vsi kot en mož. Tovarištvo je bilo tako močno, da nas še vedno, po tolikih letih, veže in veseli. Neprestani boji, pohodi, spopadi s sovražnikom – nič ni bilo pretežno. Cilj, ki smo ga imeli pred seboj, bi ne bilo mogoče poplačati z nobenim osebnim ugodjem.

Delo v VOS? Septembra 1943 so ga poslali na kamniško območje, decembra v Kranj za načelnika Ozne in kasneje na obveščevalni tečaj v Za-

gradec pa v Ljubno, na celjsko območje in na Pohorje. Najslajšo kupico je popil ob dnevu osvoboditve. Zgodilo se je to nad Slovensko Bistrico. Sreča, ki se je rodila, je zrasla na trpljenju in tudi v solzah. Srečen in ponosen je bil, ko je v Črnomlju leta 1944 po naključju srečal očeta – partizane; ponosen in nesrečen, ko je izvedel, da je padel brat – partizan.

V svetlih stavkih bi moral govoriti, kdor govori o naših povojnih dneh. Vse smo spremenili, oplemenitili. Tudi človeka? Josip bi temu dodal: »Šestindvajset let delam v borčevski organizaciji. Iz leta v leto ugotavljam, da postajajo nekdanji prisrčni stiki z ljudmi vse manj prisrčni. Črnoglednost? Ne. Ljudje se pogosto zapiramo v ozke kroge prijateljstva, oddaljujemo so od širše skupnosti – premalo čutimo in premalo naredimo za to skupnost. Ta presneta bitka za dinarjem! Saj pravim, človek je lahko upravičeno ponosen na prehojeno pot, ampak naredili bi lahko še več. Vidiš, moti me tudi to, da je vsak dan več »udeležencev« NOB. V zadnjih letih smo se borci razparcelirali v neke predalčke in ugotavljamo, kateri od teh je bil bolj aktiven, akcijski, udarnejši. Vsi udeleženci NOB so bili predvsem borci za to, kar danes imamo. Nikakor pa ni bila vsaka, že tudi enkratna pomoč, sodelovanje z NOV. Nekateri mislijo, da so postali udeleženci NOB že s tem, ko so brali »Partizanski poročevalec«. Kdo ve, če je bila res umestna ponovna možnost za dokazovanje udeležbe v NOB! Mislim, da imaš prav ko praviš, da je zavednost ne navsezadnje dolžnost...!«

Kramljanje za črni petek, bi nama kdo očital. Tudi takih dni je v življenju precej. Človek se bori proti njim, da bi bilo življenje en sam sončen dan. Takšnim prizadevanjem naj bi ne bil nikoli kraj. Josip si je s tem v zvezi prizadeval do leta 1960 v upravi državne varnosti, kjer je bil svetnik in kjer je leta 1950, v času ko je bil na službeni dolžnosti, tudi izgubil roko. Prizadeval si je kot direktor Založbe Borec in danes...

Pa je le utegnil; in prebrali ste najin klepet.

Silvo Teršek

Josip Broz Tito: Doumeti potrebe časa

»Kadarkoli neka politična organizacija ne doume potreb časa, v katerem deluje, in ne opazi tistega novega, kar so prinesle spremenjene družbene okoliščine, takšno organizacijo sam tok dogodkov iztisne z zgodovinskega prizorišča.«

To je del sporočila, ki ga je tovariš Tito namenil udeležencem slovesne seje Mestne konference ZKS Zagreba in zgodovinskega srečanja »Osmo konferenca zagrebških komunistov in razvoj KPJ – ZKJ kot moderne partije delavskega razreda.«

NIN – 4. marca 1978

Koliko nezaposlenih

Stanje v pogledu zaposlenosti je različno v posameznih republikah in pokrajinah. Zaradi tega, pa tudi zaradi drugih vzrokov, je število tistih, ki čakajo na novo delovno mesto zelo različno. Tako (po devetmesečnih podatkih v lanskem letu) čaka na eno novo delovno mesto v Sloveniji samo 1,5 nezaposlenih, v Hrvaški 6,8, v Bosni in Hercegovini 15,9, v Crni gori 14,7, v Makedoniji 24,1, v Srbiji 16,1, v Vojvodini 9,8 in na Kosovem 35,5. Poprečje za Jugoslavijo je 12 nezaposlenih na novoodprto delovno mesto.

DUGA – 4. marca 1978

Samoprispevki le prehodna oblika

Sergej Kraigher, predsednik predsedstva SR Slovenije:

»V okoliščinah, v kakršnih so se razvijale krajevne skupnosti in so občani v njih reševali svoje skupne interese, so samoprispevki odigrali in še bodo odigrali veliko vlogo. Vendar pa je za položaj krajanov v krajevni skupnosti odločila njegova povezava s TOZD, kjer ustvarja dohodek za reševanje vseh svojih problemov, interesov in potreb. To je osnovni odnos, ki mora postati življenjska praksa. Ta pa se mora materializirati s tem, da bodo razvojni programi krajevnih skupnosti sestavni del planov razvoja TOZD. To je eden izmed temeljnih kamnov našega samoupravnega sistema.«

VEČER – 17. februarja 1978

Delamo, ustvarjamo, odločamo

... volitve so resda le vsake štiri leta, toda praktično bodo izvoljeni delegatje morali vsak dan iskati pri tem istem volivcu – kot delovnem človeku ali občanu – napotila za vsako konkretno vprašanje in odločitev. Volivec je naš delovni človek in občan vsako četrto leto – upravljalet z lastnimi zadevami pa je in naj bi bil vsak dan.

V tej preprosti politični resnici, da delavec ali občan namreč ni samo enobarvno (strankarsko) politično bitje, marveč nosilec mnogih, včasih kar protislovnih interesov, v tem je tako imenovani »jugoslovanski eksperiment«. Delegatski sistem je in naj bi bil sredstvo za uresničitev teh mnogoterih interesov (o pluralizmu socialističnih samoupravnih interesov govorimo pri tem). In če naj dodamo še družbeno, zgodovinsko, filozofsko plat: v samoupravnem socializmu išče delovni človek preko delegatskega sistema povrnitev odtujenosti, ki so mu jo v zgodovinskem razvoju vsilile bodisi različne stranke ali pa enobarvne enostrankarske vse-mogočne države. Tudi za to glasujemo te dni.

SOBOTNA PRILOGA DELA – 11. marec 1978

Učinkovitost naložb

Ivan Turčič iz zagrebškega ekonomskega inštituta je izračunal, da je bila v dvajsetih letih – od 1952 do 1972 – pri uporabi poslovnih sredstev v Jugoslaviji najuspešnejša Slovenija, ki jih je uporabljala za 26 odstotkov uspešneje od jugoslovanskega poprečja; Hrvaška jih je v tem obdobju uporabljala za 12 odstotkov boljše od tega poprečja. Vsi drugi pa so bili pod tem poprečjem in sicer Vojvodina za 4 odstotke nižje, Bosna in Hercegovina ter Makedonija za 10 odstotkov nižje, ožja Srbija za 11 odstotkov, Kosovo na 27. Po njegovem računu je bila najmanj učinkovita Črna gora, ki je bila kar za 30 odstotkov pod jugoslovansko poprečno učinkovitostjo poslovnih sredstev.

SOBOTNA PRILOGA DELA – 25. februarja 1978

Za majhen denar – opravljeno dobro delo

Rožnodolci nimajo bogate krajevne skupnosti. V tej ljubljanski četrti ni tovarn in velikih trgov, še kaj prida obrti ne. Predvsem stojijo tu majhne stanovanjske hiše, zvečine izpred vojnih časov, vendar je skoraj ni, ki ne bi bila lično urejena. Toda naj danes ne teče beseda o tej plati rožnodolskega življenja. Danes želimo predvsem čestitati Rožnodolcem za njihove Rožnodolske novice. Skromne po obsegu, prijetne in informativne po vsebini, takšne so Rožnodolske novice! V vsakdanje hlastanje za časom in življenjem drug mimo drugega so posegle z novicami in zadevami, ki Rožnodolce tudi povezujejo. Za majhen denar je bilo opravljeno dobro delo, večje in boljše kot na marsikaterem sestanku.

DNEVNIK – 10. marca 1978

VORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI